

nordisk ARKIVNYT

4 • 2006

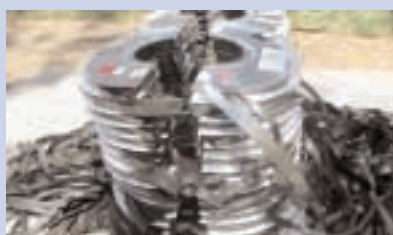
Arkivsenter åpnet i
Kristiansand

171

Förändringar
i arkivverkets
organisation

178

Universitetsundervisning
i Islands
Nationalarkiv

184

Farvel til
Magnetbåndene

192

Stuvad grävling
på Arkivens dag
i Sverige!

199

nordisk ARKIVNYT

Årgang 51 2006 nr 4

HOVEDREKAKTØR

Eiríkur G. Guðmundsson
Nationalarkivet, Reykjavík
e-post: eirikur@skjalasafn.is

LOKALREKAKTØRER

Danmark

Leon Jespersen
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45)33 95 41 01
fax: (+45)33 15 32 39
e-post: lj@ra.sa.dk

Finland

Pertti Hakala
Riksarkivet
Box 258, FIN-00171 Helsingfors
Tel.: (+358) 22 85 21
fax: (+358)9 17 63 02
e-post: pertti.hakala@narc.fi

Norge

Maria Press
Statsarkivet i Trondheim
Postboks 2825 Elgesaeter
N-7432 TRONDHEIM
Tel.: (+47)73 88 45 00
fax: (+47)73 88 45 40
e-post: maria.press@arkivverket.no

Sverige

Maria Nordström Jarnryd
Riksarkivet
Box 12541
S-10229 STOCKHOLM
Tel.: (+46)87 37 63 36
fax: (+46)87 37 64 74
e-post: maria.nordstrom@riksarkivet.ra.se

NA udkommer fire gange om året.
ISSN 0546 2851

Layout: Prentsnid ehf
Trykkeri: Prentmet ehf

Retur

Þjóðskjalasafn Íslands
(Íslands Nationalarkiv)

Hovedredaktøren

Kære læser,

Årets sidste nummer har set dagens lys og indeholder mange interessante artikler. Fra Norge kan vi blandt andet læse om åbning af et arkiv-senter, hvor publikum har adgang til alle arkiver på samme sted, til deres fordel. Og vi lærer også, at man i Norge har ansat den første arkiv-pædagog!

Vi får nyheder fra Finland om en organisationsreform på arkivver-
ket som følge af den eksterne evaluering, det finske arkivverk har gen-
nemgået, der blev omtalt i årets andet nummer af bladet. Målet er et
mere effektivt arkivverk.

Året 2006 var i Sverige mångkulturår, og i den anledning har riksar-
kivet stået for åbne forelæsninger for almenheden. Ofte har foredags-
holderne været forskere, som har brugt arkivets kilder i deres forskning.
De åbne forelæsninger fortsætter næste år.

Foruden dokumentet er der en artikel fra Island, som fortæller om
et nyt kursus, det islandske Nationalarkiv har planlagt og underviser i
indenfor det historiske fakultet ved Islands Universitet. Arkivkunskab
skal styrkes!

Danmarks bidrag i dette nummer rummer nogle artikler om vidt
forskellige emner. Der fortælles om styrket læsesalsvirksomhed, efter
at man i en årrække har måttet reducere åbningstimerne. Længere åb-
ningstider, øget vejledning og flere kurser m.m. er fra i år en realitet i
en periode af fire år. Vi kan også læse om en ny aktivitetsplan for det
myndighedsvente arbejde. Til sidst kan vi læse om, og lykønske danske
kolleger med det vellykkede projekt at konvertere elektronisk data fra
bånd til CD-er.

I det nordiske forum har vi en rapportering fra Arkivernes Dag,
som for sjette gang holdes anden lørdag i november måned med aktivi-
teter, der tiltrak opmærksomhed på forskellig vis. Der er også en lille
artikel om den interessante udvikling, der sker i kulturarvsformidling.

Nordisk Arkivnyts jubilæumsår er snart forbi. Det runde femtiår har
været en inspiration for redaktionen ved forberedelse og bearbejdelse af
jubilæumsbladet, som udkom under de Nordiske Arkivdage i Uppsala.
Det resulterede også i en ny hjemmeside for bladet, en nødvendig præ-
sentation på internettet.

På redaktionens vegne takkes alle bidragydere for deres indsats med
artikler og billeder i årets løb. En ny abonnent skrev "Många Tack för
2006 års nummer av Nordisk Arkivnyt som jag fick och som var väl-
digt intressanta!" Disse takkeord er til alle som har arbejdet med bladet.
En særlig tak til redaktionen og udgiverrådet. Alle ønskes en rigtig glæ-
delig jul og godt nyt år.

Eiríkur G. Guðmundsson

Nordisk Arkivnyt

udgives af Þjóðskjalasafn Íslands (Íslands Nationalarkiv)

E-post: na@arkivnyt.nu • www.arkivnyt.nu

Laugavegur 162 • IS-105 Reykjavík, Island

Tel.: +354 590 33 00 • fax: +354 590 33 01

Arkivsenter åpnet i Kristiansand

Kjell J. Bråstad

■ Arkvisenteret i Kristiansand.

Foto: Simon Mawdsley.

Interkommunalt arkiv i Vest-Agder fikk innviet sitt arkivdepot 1. september 2006. Mange prominente gjester var til stede, bl.a. statssekretær Mette Gundersen i Kultur- og

kirkedepartementet og riksarkivar Ivar Fønnes. Arkivdepotet innebærer at de eldre arkivene til alle kommunene i Vest-Agder nå er samlet i statsarkivbygningen i Kristiansand.

Kommunene i Vest-Agder og Vest-Agder fylkeskommune gikk i 1990 sammen om å etablere Interkommunalt arkiv i Vest-Agder (IKAVA). Institusjonen har helt si-

den starten holdt til i lokalene til Statsarkivet i Kristiansand.

IKAVA er medlemskommunenes kompetanseorgan i arkivspørsmål. Det gis opplæring og veiledning til kommunenes arkivpersonale. Samtidig har IKAVA brukt mye ressurser på å ordne og katalogisere kommunenes eldre arkiver. Frem til nå har de ferdig ordnede arkivene blitt fraktet tilbake til kommunene og plassert i arkivlokaler der. Det har ført til at arkivene i mange tilfeller fortsatt var utilgjengelige. Interesserte brukere kunne ha problemer med å få se arkivmateriale de ønsket. Arkivene ble dessuten oppbevart i arkivlokaler som ikke tilfredsstilte arkivlovens krav.

Når IKAVA nå har fått sitt arkivdepot, blir arkivsakene oppbevart i et godkjent arkivlokale. Samtidig kan publikum få se kommunalt og fylkeskommunalt arkivmateriale på statsarkivets lesesal. Fra før av har de fått se statlige arkiv og privatarkiv der. Nå trenger ikke folk å vite hvem som har skapt arkivene før de oppsøker lesesalen.

Nyordningen har ført til et tettere samarbeid mellom Statsarkivet i Kristiansand og IKAVA. Mens vi før bare holdt til i samme lokaler, utgjør vi nå et arkivsenter. Vi har felles lesesal og veksler på å betjene den. Statsarkivets personale må kunne betjene kommunale og fylkeskommunale arkiver mens IKAVAs ansatte må kunne håndtere forespørsler om statlige arkiver og privatarkiv. En intensiv opplæring har vært nødvendig for å få det til.

Integreringen har gjort det naturlig å ha felles informasjonsmøter for begge institusjonene. Dermed blir vi mer kjent med hverandres oppgaver og arbeidsmåter. Det minsker den tidligere avstanden mellom de ansatte.

Erfaringene har til nå vært udelt

positive. Publikum er fornøyd med å finne alle typer arkivmateriale på ett sted. Personalet ved Statsarkivet og IKAVA ser det som positivt å arbeide tettere sammen.

Foreløpig har kommunene fått avlevert arkivmateriale eldre enn ca 1965. Det utgjør omkring 2000 hyllemeter. Dette ble det plass til ved å bygge om deler av statsarkivbygningens loft til arkivlokale. Statsarkivbygningen må utvides før det kan tas imot mer kommunalt arkivmateriale. Statsarkivet i Kristiansand trenger også mer plass. Derfor foreligger det planer om snarlig utvidelse av statsarkivbygningen for begge institusjonene.

Vi har som mål å utvide samarbeidet mellom Statsarkivet i Kristiansand og Interkommunalt arkiv i Vest-Agder. I første omgang skjer det gjennom felles informasjon, markedsføring og utstillinger. Det kan bli felles sentralbordtjeneste. Senere kan det bli aktuelt å ha felles formidlingstiltak og undervisningsopplegg overfor skolene. Det kan også bli aktuelt å kjøpe tjenester av hverandre. F.eks. kan Statsarkivet tilby tjenester innen papirkonservering og elektroniske arkiver.

Selv om Statsarkivet i Kristiansand og Interkommunalt arkiv i Vest-Agder nå utgjør et arkivsenter, er vi fortsatt to institusjoner. Vi har ikke noe ønske om å slå dem sammen til en institusjon. Statsarkivet bør fortsatt ha sin organisatoriske tilknytning til det statlige Arkivverket. IKAVA er et interkommunalt selskap som eies av medlemskommunene. Dette eierforholdet har vært avgjørende for den veksten IKAVA har hatt de siste årene. Det kan ha sine negative sider hvis disse organisasjonsformene blir endret. ♦

Skribenten er statsarkivar i Kristiansand.

Norges første arkivpedagog på plass

Fylkesarkivet i Vestfold har, som første arkiv i landet, ansatt en arkivpedagog i fast stilling. Hun heter Ulla Nachstern Tannmand og er kunsthistoriker. Hun har bakgrunn som museipedagog, og har hatt hovedansvar for „den kulturelle skolesekken“ i fylket. Fylkesarkivet i Vestfold har tidligere gjennomført to pilotprosjekter med formidling mot skolelever. Leder for Fylkesarkivet, Harriet Marie Terjesen forteller at erfaringene fra dette arbeidet viser at formidling mot skoler er et viktig men tidkrevende arbeid. Og hun mener at det er nødvendig å øremerke personalressurser for arbeid mot skolen, for å få dette inn i fastere rammer. Den nye arkivpedagogen kommer å arbeide både mot barneskolen og ungdomsskolen. Man håper å kunne lære barna om hvordan man bruker kilder, og noe om hva kildekritikk er. Det vil bli lagt opp til både arkivbesøk og pedagogiske opplegg på Internett. Fylkesarkivet i Vestfold har som målsetting at alle barn i løpet av sin skoletid skal ha vært innom et arkiv, kjent lukten av gammelt papir og holdt i en protokoll. Den nye læreplanen, som sier at skolelever skal lære å bruke ulike typer kildemateriale, er et godt grunnlag for å utvikle formidlingsopplegg mot skolen påpeker Terjesen.

Vi i det statlige arkivverket ser på med misunnelse.

Maria Press

Hva vil vi med forskningsretten?

Forskningsseminar i Riksarkivet 3. november 2006

Torkel Rønold Bråthen

Årets forskningsseminar var det 10. i rekken. Nytt av året er at forskningsseminaret nå skal være åpent for alle arkivmedarbeidere, ikke bare ledere og arkivarer.

Forskningsutvalget for Arkivverket hadde lagt opp til et todelt program. Første sesjon var viet til „introduksjonsordningen“ for nyansatte arkivarer. I løpet av de to første årene må de gjøre seg kjent med et arkivfaglig lesepensum, og riksarkivaren har fastsatt at også en arkivfaglig forskningsoppgave skal inngå i introduksjonen til arkivfaget (ikke å sammenligne med selvvalgt forskningsoppgave). I andre sesjon ble tre selvvalgte forskningsprosjekt presentert.

Riksarkivar Ivar Fønnes trakk i sin åpningstale fram behovet for kompetanseutvikling i etaten. Det er en bevisst strategi å åpne forskningsseminaret slik at flere nå kan få mulighet til å ta del i resultatene av forskningsprosjektene. Fønnes ga en kort historikk over de årene forskningsretten har eksistert i Arkivverket, og konkluderte med at få av de selvvalgte forskningsprosjektene har tatt for seg etatsoppgaver eller arkivfaglige spørsmål. Det er

Jeg går ut fra at alle klagesakene er nummererte i flere serier. (Om det bare er én serie, er det en forenkling.) For hver nummerserie bestemmes et tall slik: 50 ganger antallet i serien delt på totalt antall. (For år der det ønskes 100 saker, dobles tallet.) Dette tallet avrundes opp til 1 eller ned til nærmeste hele tall. Summen av de avrundete tallene antas mindre enn 50. Man tar nå de største avrundingsene nedover og øker totalantallet til 50. Disse tallene kalles da nummerserieantallet (u_i). Tilsvarende bestemmes tall for bransjene, bransjeantallet (v_j).

Nå trekkes første utvalg ved at det fra hver nummerserie trekkes nummerserieantallet (u_i). Dette gir en bransjefordeling som ikke er den vi ønsker. Vi kaller fordelingen første bransjefordeling (v_j^0).

Der første bransjefordeling er fler enn bransjeantallet ($v_j^0 > v_j$) trekkes det blant alle i bransje j i første utvalg, eventuelt flere ganger. Disse tas ut av første utvalg og de tomme plassene nummereres. Der første bransjeantallet er færre enn bransjeantallet ($v_j^0 < v_j$) trekkes blant de tomme plassene. Hver tom plass er tilfordnet en nummerserie, og det trekkes i denne nummer-serien til riktig bransje er funnet. Når disse sakene er tatt inn i utvalget, har vi det endelige utvalget.

Dette utvalget vil ha den egenskapen å være to-veis stratifisert etter nummerserie (geografisk) og etter bransjer. Det må tas forbehold for små nummerserier og bransjer. Det kan være en fordel å slå sammen meget små elementer både av nummerserier og bransjer. Det kan også tenkes stratifisering etter flere kriterier, men det kan oppstå praktiske problemer hvis ikke elementene i stratifiseringen er store nok.

■ Deltakerne i forskningsprosjektet „Norsk kassasjonspraksis på 18- og 1900-tallet – norm og realitet“ viste dette eksemplet på et kassasjonsvedtak som inneholdt bevaring av utvalg. Kassasjonsvedtakenes utforming har hatt stor betydning for hvordan de har blitt etterlevd i praksis, mente gruppen.

også en tendens til at de selvvalgte prosjektene strekker ut i tid, og det kan være behov for å begrense tema og problemstilling for oppgaven. Han kastet fram noen ideer om framtidige forskningsprosjekter:

- små studier av administrasjons-historisk art – både av offentlige og private arkivskapere
- forskning på historiebruk – hvordan brukes historien/arkiver i samfunnet?
- arkivstudier som en del av historiske fenomener

Underdirektør *Tor Breivik* utdypet forskningsretten ved Arkivverket. Det var en instruks for arkivarer fra 1983 som ligger til grunn for selvvalgt forskning. Denne retten ble stadfestet gjennom en avtale mellom tjenestemannsorganisasjonene og Riksarkivaren i 2000 (rev. 2005). I 1995 ble forskningsutvalget etablert i etatens regi, og utvalget stod ansvarlig for utarbeidelsen av pensumlisten for nyansatte arkivarer.

Lesepensumet for nyansatte arkivarer

Lars Christian Jenssen, førstearkivar ved sistnevnte avdeling, fulgte med foredraget „Arkivdanning, forskning og lesepensum“. Han presenterte dagens pensumliste. Det utgjør omtrent 2100 sider, og er delt i 7 undernivåer med i alt 35 artikkel- og boktitler. Jenssen etterlyste behovet for en generell oppdatering av pensumstoffet og en alternativ disponering av stoffet. Litteratur om elektroniske arkiv er sterkt underrepresentert eller utdatert.

Det må også kartlegges i hvilken grad pensumet leses, og om det dekker et behov. Er fraværet av oppdatering på nesten ti år et tegn på at strukturen i pensumlisten er lite egnet? Hvordan kan det legges til rette for at pensumlisten bedre gjenspeiler den arkivfaglige utviklingen, og hvor skal ansvaret plasseres? Jenssen presenterte noen forslag til tiltak for å kunne styrke og bedre gjennomføringen av forskningsinnsatsen:

- utvide retten til forskning til flere yrkeskategorier
- omgjøre forskningsrett til forskningsplikt – for noen eller alle
- øke prosentsatsen som avsettes til forskning

- styrke båndene mellom forskning og undervisning

I den påfølgende plenumsdebatten ble det etterlyst bedre tilrettelegging, og særlig ble det forventet en bevissthet om dette fra lederne. Det er nærmest umulig å få tid til forskning i en travel hverdag, og hvis forskning er ønsket, må den også prioriteres. Flere savnet en sterkere forankring mellom forskningsoppgavene og utfordringer i den arkivfaglige hverdagen i Arkivverket. En del av lesepensum kunne være selvvalgt, og gjerne knyttet til tema og problemstilling i en forskningsoppgave.

Danske erfaringer

Første sesjon ble avrundet av landsarkivar *Inge Bundsgaard* ved Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. Foredragets tittel var „Danske erfaringer med forskningsoppgaver for arkivarer“. I Danmark finnes det ingen formalisert utdanning for arkivarer. I 1990 ble en utdanningsplan iverksatt i Statens Arkiver, som baserte seg på å gi en praktisk utdanning for nyansatte arkivarer. Lesepensumet var stort (3500 sider), og utdannelsesløpet gikk blant annet ut på at arkivarene ved et landsarkiv en tid måtte være utstasjonert ved riksarkivet eller vice versa. Kun 4 arkivarer gjennomførte denne utdannelsen.

I 1998 ble derfor en ny utdanningsplan utarbeidet. Først og fremst ble pensumet erstattet med et konsentrert kurs delt i tre moduler: 1. Referansem modul (2 uker), 2. Oppbyggingsmodul der tre av seks kursforløp skulle følges individuelt (3 uker) og 3. Arkivfaglig utredningsoppgave (ikke å betrakte som forskning). Arbeidet med oppgaven skulle utgjøre 1 månedsverk

(konsentrert), og omfanget ble satt til 25–30 sider. Både emnet og den ferdige oppgaven skulle godkjennes av et kursutvalg.

Utdanningen ble igangsatt i 1999, og de siste av rundt 37 studenter leverte inn oppgaven i 2004. Det viste seg at det var vanskelig å sette av tid til oppgaven. Først og fremst ble framdriften av oppgaven et offer for selvprioritering. Som nyansatte ønsket arkivarene å delta i linjeoppgaver og prosjekter som var faglig utfordrende og som ga erfaring. Man så i ettertid at det ikke var et godt nok apparat bygd opp rundt det å gi fortløpende veiledning av oppgaven.

Ved evalueringen av kursforløpet ble det spesielt trukket fram som positivt at det var benyttet eksterne forelesere, mulighet for studieopphold ved en utenlandsk arkivinstitusjon (1 uke) og fordypning i en utredningsoppgave. Det ble likevel besluttet å ikke starte opp et tilsvarende utdanningsløp. Det er ansatt 20–30 arkivarer etter at kurset ble avviklet, og de får nå tilbud om andre kompetansefremmede tiltak. Som i Norge, vurderes kompetanseutvikling også for øvrige arkivmedarbeidere.

Pågående forskningsprosjekter

Andre sesjon var forbeholdt presentasjoner av selvvalgte forskningsprosjekt som ikke er fullførte, men i slutfasen.

1. *Kari Bøe* (RA): „Om Ivar Aasens statsstipend. Mannen som fikk det som han ville?“.

For våre utenlandske lesere, kan det kort sies om Ivar Aasen at han har plass i de norske historiebøkene først og fremst som nynorskens far (mer om ham kan leses på: <http://no.wikipedia.org/wi->

ki/Ivar_Aasen). Bøes interesse for dette temaet har utgangspunkt i Kirke- og undervisningsdepartementets behandling av statlige stipendsaker på 1800-tallet. Det som er spesielt i Ivar Aasens tilfelle, var at departementet selv tok initiativ til saken, og Aasen leverte selv ingen søknad. Han var uten akademisk utdannelse, men hadde gode kontakter med flere sentrale personer det akademiske språkmiljøet, som Moltke Bugge, Vibe og P.A. Munch. Stortinget vedtok å gi Aasen stipend i 1851, og dette ble forlenget ved hver periode fram til Aasens død i 1896.

2. *Synøve Bringslid* (SAB), *Ivar Oftedal* (SAS), *Maria Press* (SAT) og *Torkel Thime* (SAS): „Norsk kassasjonspraksis på 1800- og 1900-tallet – norm og realitet“.

Dette forskningsprosjektet ble startet opp i 1999 og utføres av arkivarer fra tre statsarkiv. Avgrensningen for denne forskningsoppgaven er satt til lokal og regional statsforvaltning for tidsrommet 1850–1999. Sentrale problemstillinger har vært:

- Hvordan har det overgripende regelverket for kassasjon sett ut?
- Hvordan har arbeidsprosess og saksgang vært fra initiativ til ferdige kassasjonsvedtak?
- Hvilke bevaringskriterier har ligget til grunn for kassasjonsforslag og -vedtak? Og hvilke prinsipper, metoder og gjennomføringsmåter har vært benyttet i kassasjonsvedtakene og forslagene?
- Og til sist – i hvilken grad har kassasjonsvedtakene blitt etterlevd ute på forvaltningen?

Forskningen bygger på den korrespondansen som har ligget til grunn for kassasjonsvedtakene, og selve vedtakene. Totalt utgjør det 188 saker, som til sammen består av 1636 forslag og vedtak om kassasjon på serienivå. Det eldste vedtaket ble gjort i 1861. Forskningsresultatene viser bl.a. at det i gjennomsnitt tok 1 år fra forslag om kassasjon til vedtak ble fattet, men mange vedtak har det tatt flere år å få ferdige. Kun i 50% av vedtakene var grunn til kassasjon oppgitt. Etter undersøkinger i et utvalgt arkivmateriale ved statsarkivene i Stavanger, Bergen og Trondheim for perioden 1860–1999, viser det seg at vel 60% av vedtakene ble etterfulgt, mens hele 21,5% ikke ble etterfulgt. 5,4% ble delvis etterfulgt (kun på enkelte serier og lignende), og nesten 1% av vedtakene ble misforstått, og førte til kassering av feil materiale (!).

Andre funn viser at det er bevert mer arkivmateriale enn regelverket tilsier, og at arkivskaperne har hatt store vansker med å bruke kassasjonsvedtak som bygger på bevaring av utvalg. Det er tenkt at forskningsresultatene fra prosjektet skal komme ut i trykk i løpet av 2007.

3. *Hege Brit Randsborg* (RA): „Perlefiske – en dronnings privilegium“.

Forskningsoppgaven tar utgangspunkt i dronning Louise av Danmark som ved en forordning i 1728 fikk privilegium på fiske av ferskvannspersler i Christiania, Christiansand og Bergen stifter. Inntil 1728 satt den enkelte konge med dette privilegiet, men det var vanlig å gi en bruksrett over ressursen til sin dronning. Når hun ble enkedronning, ble retten inndratt og deretter overført til den nye

dronningen. Det at selve privilegiet ble overdratt permanent til dronningen i 1728, er spesielt for Norge. Grunnen til dette kan være at perlefisket tross alt utgjorde en ganske begrenset ressurs. For å kunne overvåke fisket hadde dronningen ansatt en egen fullmektig med en lønn på 200 riksdaler årlig.

Forskningsoppgaven ble påbegynt i 1997, og hittil er det nedlagt 14 ukesverk. Tananger er en viktig kilde, men i hans tidligere verk mangler enhver kildehenvisning. Mye av arbeidet har derfor ligget i det å oppspore de kildestedene til de opplysningene han refererer til. Arkivmaterialet er lite tilgjengelig, og derfor tidkrevende å bruke.

Avslutning

Ivar Fønnes avsluttet forskningsseminaret med en kort oppsummering. Han konkluderte med at det er nødvendig med en debatt om hva Arkivverket ønsker å oppnå med forskning i årene framover. Forskningsrett for arkivarer må sees i sammenheng med nødvendigheten av en generell kompetanseutvikling for hele etaten. Leselisten trenger en revisjon, og skal den ha noe for seg, må lederne følge opp og tilrettelegge for lesing av pensum og forskningen.

Forskningsprosjektet om kassasjon har vist at historiske undersøkelser om egen etat kan være svært lærerike. Han mente at resultatene fra dette prosjektet må taes i betraktning når man går i gang med nye bevaringsplaner. ♦

Forfatteren er konsulent i Statsarkivet i Oslo.

I teknologiens vold!

Ivar Fønnes

At teknologien styrer oss, er en gammel sannhet. Til alle tider har teknologien vært en sentral del av rammevilkårene for menneskelig handling og adferd, og endringer i teknologien har ført til endringer i menneskenes handlingsmønster. Riktignok blir det ofte hevdet at det er vi mennesker som styrer teknologien – eller i hvert fall at det er vi som skal styre den. Dette kan være riktig i den forstand at det er mennesker som utvikler ny teknologi og former den. Men når ny teknologi først er utviklet, skaper den nye forutsetninger som påvirker våre handlinger enten vi liker det eller ei, og ofte uavhengig av intensjonene hos de som utviklet og formet den nye teknologien.

Arkivfunksjonene i samfunnet påvirkes like mye av teknologiske endringer som samfunnet for øvrig. I dag er det datateknologien (IKT) som er fellesnevneren for de fleste teknologiske endringer som berører arkivsektoren. IKT representerer ikke bare én type endring, slik tidligere teknologiske nyvinninger har gjort. Den legger tvert imot grunnlaget for en serie endringer som pågår mer eller mindre kontinuerlig. IKT trenger inn på alle områder knyttet til informasjonsbehandling og erstatter eller modifiserer alle teknologiske nyvinninger fra tidligere tider, bl.a. både skrivemaskinen, telefonen, mikrofilmen og kopimaskinen. Organisering av informasjon for gjennfinning har også fått en helt ny dimensjon gjennom bruk av IKT.

rigsarkivarens spalte

Det er skrevet mye om IKT i arkivsammenheng. Her skal jeg bare peke på noen konsekvenser og utfordringer som trer tydeligere fram etter hvert som elektronisk kommunikasjon og saksbehandling har blitt det vanlige.

Gode saksbehandlingsfunksjoner er en nøkkel til gode arkiver

Arkivdanningen har mye å si for framtidig bevaring av elektroniske arkiver. Hvis ikke arkivfunksjonen tas på alvor i arkivdanningen, dvs. i utformingen av elektroniske systemer og rutiner, kan det gå hardt ut over kvaliteten på det materialet som skal bevares, kostnadene ved tilrettelegging kan gå kraftig opp, og i verste fall vil det ikke være igjen autentisk materiale å ta vare på. I Norge har Riksarkivaren valgt å spille en aktiv rolle i standardisering og veiledning knyttet til elektroniske arkivdanning, og vi mener å ha oppnådd betydelige resultater gjennom dette.

Riksarkivarens rolle har vært begrenset til selve arkivfunksjonen

i de elektroniske systemene. Men en slik begrensning er ikke uproblematisk. En god og tett integrering mellom arkiv- og saksbehandlingsfunksjonene i et elektronisk system er avgjørende for at arkivet skal gi et riktig bilde av de aktivitetene som fant sted.

I det norske Arkivverket har vi fått dette tydelig illustrert etter at vi selv gikk over til elektronisk arkiv og saksbehandling i 2005. Funksjoner som ikke er tilstrekkelig enkle og hensiktsmessige i bruk, fører til at brukerne går omveier utenom systemet, og at viktig dokumentasjon dermed ikke kommer inn i arkivet. Det mest sårbare punktet er integreringen mellom e-post og arkivsystem. Hvis det blir for tungvint for saksbehandlere å få lagt e-post inn i arkivsystemet, vil en betydelig del av denne viktige korrespondansen ikke bli arkivert.

Dette forteller oss at det ikke er nok at vi i vårt standardiseringsarbeid stiller krav til arkivfunksjonene isolert sett. Vi må også se på samspillet med de andre funksjone-

ne i systemet. Det er en betydelig utfordring å formulere slike krav uten å gå inn på utformingen av selve saksbehandlingsfunksjonene.

Den økende kompleksiteten i arkivdanningen skaper nye utfordringer

Den elektroniske arkivdanningen øker ikke bare i omfang, men også i kompleksitet. Elektronisk saksbehandling og arkivering uten sikkerhetsnett på papir har for alvor kommet i gang etter årtusenskiftet. Dette kombineres med nye systemløsninger og kommunikasjonsformer. Blant disse kan nevnes at flere virksomheter kan ha felles saksbehandlingssystem og arkivdatabase, og at eksternt kommunikasjon skjer via portaler på nettet, ofte med tilhørende spesialiserte systemer som står for automatisert mot-tak, saksbehandling og ekspedisjon av korrespondanse.

Hvordan skal vi sikre arkivmateriale for ettertiden fra slike systemer? Først må vi identifisere hva som er arkivverdig dokumentasjon, så må vi sørge for at den blir lagret og bevart i autentisk form og riktig kontekst, og så må vi sørge for bevaring over tid og gjennom teknologiske endringer. Utfordringene er betydelige, og det kreves både høy kompetanse og tilstrekkelig kapasitet til å være med når tingene skjer. Dette er kanskje den mest tidskrisiske oppgaven vi står overfor i dag. Hvis vi ikke makter å følge opp dette, kan vi i beste fall håpe på at *noe* relevant arkivmateriale vil ligge der når vi engang kommer. Men vil dette være de spor etter virksomheten som vi mener er bevaringsverdige?

Nye varianter vil oppstå. Blant annet må vi forvente at mobiltelefonen vil være et av de kommunikasjonsmidler som offentlige arkiver vil måtte forholde seg til i framtiden. Tekst- og billedmeldinger sendes formodentlig allerede både til og fra offentlige instanser. Vi må sannsynligvis ta opp til vurdering om slik korrespondanse skal inn i arkivene på lik linje med e-post, og i tilfelle hvordan vi skal sørge for at dette skjer.

Kan vi påregne tillit til at elektroniske dokumenter er autentiske?

Vi har hittil lagt til grunn for våre bevaringsmetoder at elektroniske dokumenter som er bevart i Arkivverket, innenfor rammen av et elektronisk system og underlagt faste rutiner for vedlikehold og kopiering/konvertering, vil bli godtatt som autentisk dokumentasjon av fremtidige generasjoner. Men kan vi uten videre regne med det? Kanskje vil ikke alle ha tillit til at vi opptrer uavhengig av offentlige myndigheters interesser og i henhold til de etiske retningslinjer for arkivarer. Og hva er vel enklere enn å manipulere et elektronisk dokument?

Det kan være grunn til å frykte at det i gitte situasjoner, for eksempel i en rettsak, vil kunne bli reist spørsmål ved autentisiteten til elektroniske dokumenter som er oppbevart i Arkivverket. Derfor er det grunn til å gjennomgå våre prosedyrer og foreta en grundig vurdering av om de er robuste nok til å tåle et slikt kritisk søkelys i framtiden.

Enda mer problematisk er det når dokumentene oppbevares hos

arkivskaper. Arkivskaperen kan jo i enkelte tilfeller ha fordel av å manipulere et elektronisk dokument. I norsk forvaltning har man nå tatt opp spørsmålet om såkalt „Tiltrodd digitalt arkiv“, dvs. en tjeneste hvor en tredjepart på oppdrag fra arkivskaperen oppbevarer digitalt signerte dokumenter for bl.a. å skape tillit til at de er autentiske. Er dette veien å gå, eller finnes det tilstrekkelig robuste løsninger til at arkivskaperne selv kan skape tillit til at dokumentene er autentiske? Og hvis det etableres slike nye tjenester, hvilke konsekvenser vil dette få for vår rolle som statens arkivinstans?

Og dette er kanskje bare begynnelsen

Dette er noen av de utfordringer som er blitt mer synlige etter hvert som elektroniske systemer overtar mer og mer av arkivdanningen og kompleksiteten øker.

En annen type utfordringer møter vi når vi skal utnytte IKT i våre egne brukertjenester. Dette går bl.a. på kommunikasjonsformer samt prioritering av brukergrupper og arkivmateriale. Men det får bli tema for en annen artikkel.

Det vi imidlertid kan slå fast er at IKT også i framtiden vil skape nye muligheter og dermed nye utfordringer i arkivarbeidet. Teknologien vil gi grobunn for stadige endringer som påvirker arkivfunksjonen. Men vi overskuer i liten grad hvilke endringer og konsekvensene av dem. Vi er i teknologiens vold – spennende, men krevende! ♦

Förändringar i arkivverkets organisation

Nordisk Arkivnyt har i en rad artiklar belyst de externa och interna bedömningsprocesser som under de senaste åren satt sin prägel på Finlands arkivverk: utarbetandet av en strategi (2004) och den internationella evaluering (2005–06) där ytterligare utvärdering av vidtagna åtgärder eventuellt återstår. Arkivverkets ledning har nu (beslutsprocessen avslutades 8.11) tagit nästa steg och beslutat om organisationsförändringar för att ännu bättre kunna reagera på de ökande utmaningarna inom dokumentförvaltningen och arkivfunktionen; denna reform påskyndas av regeringens nya produktivitetsprogram (se NA 3/2006).

Syftet med organisationsreformen är att fokusera resurserna på funktioner som ter sig centrala i strategiskt hänseende. Enligt riksarkivarie Jussi Nuorteva *kräver frågorna kring elektronisk dokumentförvaltning och långtidsförvaring, produktionen av elektronisk informationsservice och därmed anknuten retroaktiv digitalisering särskild uppmärksamhet, eftersom de har stor betydelse för utvecklingen av strategierna för det finländska informations-samhället. Även det tilltagande flödet av material i pappersform till arkiven förutsätter regelbunden uppföljning av målsättningarna för gallringsverksamheten, effektivisering av inspektionssamarbetet mellan Riksarkivet och landsarkiven, uppföljning av både behoven och nyttjandet av arkivut-*

rymmen samt utveckling av informationsservicen på stället i arkiven och av logistiken i arkiven. Vid anskaffningen av privatarkiv måste man se till att de ger en tillräckligt mångsidig bild av de centrala aktörerna i det finländska samhället under olika tider.

Omorganiseringen av Riksarkivet i färre enheter (från och med 1.1.2007) sker utgående från dessa målsättningar och i enlighet med den internationella evalueringens rekommendationer. Enheten för dokumentförvaltning försvinner från organisationsschemat; personalen överförs till den nya, större *enheten för myndighetsarkiv*, som svarar för hantering, gallring, urval och överföring av myndighetsarkiv, dvs. hela processen från styrning av arkivbildningen till den slutliga förvaringen hos arkivverket. Den nya enheten för myndighetsarkiv (16 tjänster) samt den i princip orörda *enheten för privatarkiv* (10 tjänster) bildar tillsammans *Ansvarsområdet för styrning och förvaring*, som kommer att ledas av arkivrådet *Eljas Orrman*. Man fäster sig vid att den tidigare ledningen för enheten för dokumentförvaltning helt tar över ledningen av nya enheten för myndighetsarkiv. Någon tillvaro i disponibilitet blir det emellertid inte fråga om för den gamla ledningen av enheten för myndighetsarkiv; både *Harri Rosberg* och *Matti Walta* får specialuppgifter som främst ansluter sig till den planerade fusionen av

Krigsarkivet med Riksarkivet (se NA 3/2005).

Nuvarande *enheten för forskar- och kundservice* förstärks med några tjänster och får delvis ny profil, men förblir i övrigt oförändrad. Bibliotekschef *Elisa Orrmans* ansvarsområde utsträcks dock till att omfatta biblioteksfunktionen inom hela Arkivverket (ca 318 000 volymer). Även här kan spår av evalueringen noteras; arrangerandet av utställningar, evenemang, besök m.m. – i enlighet med rekommendationer om ökad publiktillvändhet – anförtros *Christina Forssell*, som lämnar uppdraget som riksarkivariens sekreterare. Det faktum att planeringschef *Markus Merenmies*, ansvarig för SÄHKE- och VAPA-projekten, och projektchef *Maija-Liisa Tuomi*, ansvarig för arkivdatabasen VAKKA, överförs till enheten för forskar- och kundservice torde hänga samman med planer på en framtida övergång till elektronisk rekvirering av handlingar; för arkivdatabasen VAKKA:s del framstår detta sammanhang även i övrigt som naturligt. Ny chef för denna enhet blir *Markku Mäenpää*, som hittills lett enheten för informationsteknik – en utnämning i linje med ovan nämnda chefsutnämning vid nya enheten för myndighetsarkiv. Nuvarande chefen för enheten för forskar- och kundservice *Rauno Selin* övertar ledningen av *arkivtekniska enheten* (dvs. nuvarande tekniska enheten). Arkivtek-

■ **Förändringarna i organisation** avspeglas i organisationsschemat, som fr.o.m. 1.1.2007 ser ut på detta sätt.

niska enheten (16 tjänster) och nya enheten för forskar- och kundservice (26 tjänster) bildar tillsammans *Ansvarsområdet för informationsservice*, som kommer att ledas av efterträdaren till arkivrådet *Raimo Pohjola*. Denne går i pension 1.1.2007.

Bland de enheter som kommer att försvinna från Riksarkivets organisationsschema finns även enheten för informationsteknik, något av en kvartett som sprängdes: Två personer överförs till den nya enheten för forskar- och kundservice (se ovan), och utvecklingschef *Pekka Henttonen* till arkivtekniska enheten för att svara för det operativa förverkligandet av digitaliseringen vid arkivverket. Den återstående IT-personalen inklusive Arkivverkets nye ICT-chef *Marko Natri* kommer att överföras till det nya *ansvarsområdet för interna tjänster*, där ICT-funktionerna får ytterligare två ordinarie planerartjänster. Den nya *informatörstjänst* som evalueringen pläderat för kommer också att lyda under ansvarsområdet för interna tjänster som i själva verket utgör en utvidgad version av nuvarande administrativa enheten vid Riksarkivet (informatörstjänsten som kräver färdigheter i flera språk och avser både extern och in-

tern kommunikation är redan utlyst). Största delen av ansvarsområdets personal (26 tjänster) ägnar sig också i framtiden åt ekonomie- och personalförvaltning, samt lokalvård. Förvaltningsdirektör *Anitta Hämäläinen*, som leder detta ansvarsområde, får även överinseendet över Riksarkivets *IT-arbetsgrupp* och de gemensamma utvecklingsprojekten VAKKA samt VAPA.

Landsarkivens ställning ändras i någon mån i och med organisationsreformen med tillhörande *nya arbetsordning för Arkivverket*. De kan härefter, vid behov, tilldelas funktioner som gäller hela Arkivverket, i överensstämmelse med de internationella evaluerarnas rekommendationer. Riksarkivarien kan i framtiden beordra en tjänsteman vid landsarkiv att bereda och föredra ett ärende som gäller hela Arkivverket; denna strävan efter integration innebär förstås i praktiken ett avsteg från den autonomi som förut präglat verksamheten vid landsarkiven. En kuriositet i detta sammanhang är planerna på ett separat *samearkiv* i samband med sameinstitutet i Siida i Utsjoki (om extern finansiering kan ordnas).

Orden *process* och *matrisstyrning* har yttrats flera gånger under orga-

nisationsreformens gång. *Arkivverkets organisation och ledningssystem utgår från processer*, konstateras det i den nya arbetsordningen, som i nästa mening upplyser läsaren om att förverkligandet av Arkivverkets strategier och målsättningar bör ske på ett enhetligt sätt (dvs. processerna hanteras på samma sätt i hela Arkivverket). Vad matrisstyrning i Arkivverket innebär är sedan en marigare fråga. I en matrisorganisation ingår enheten (eller den anställde) i en klassisk linjeorganisation, men kan samtidigt även medverka i ett eller flera projekt. Kanske har man genom valet av termen matrisstyrning velat betona avsteget från en hierarkiskt avgränsad organisationsstruktur.

Stora enheter och centralisering tycks vara tidens trend; även Arkivverkets systemorganisation *Nationalbiblioteket* (Helsingfors universitetsbibliotek) lär ha gått in för liknande åtgärder. De större enheterna innebär ett större ansvar för deras chefer vilket i sin tur skapar t.ex. lönetryck. Följderna av Arkivverkets organisationsreform kan dock bedömas först på längre sikt; att den på flera sätt och på bred front markerar det elektroniska paradigms överflygling av det äldre analogas står dock klart. Att det sammanfaller med ett generationsskifte är knappast en slump.

Av arbetsordningen att döma blir cheferna, planerarna och utvecklarna allt fler. Det är kanske också ett tidens tecken. ♦

Biblioteken vid Arkivverket ansluts till ett nationellt databassystem

Elisa Orrman

I december 2005 undertecknades ett avtal mellan Riksarkivet och konsortiet *Linnea2* som koordineras av Helsingfors universitetsbibliotek (HUB) – Finlands Nationalbibliotek – om anslutandet av biblioteken vid Arkivverket till samdatabassystemet *Linnea* och operativsystemet *Voyager*. Därmed kunde den 12 år långa planeringsprocessen i syfte att definiera innehållsprofil, helhetskostnader och kostnader för upprätthållandet äntligen avslutas på ett för Arkivverket rätt fördelaktigt sätt och ett pålitligt samarbete inledas med Nationalbiblioteket. Bibliotekssystemet *Voyager* används i Finland av alla universitet, yrkeshögskolor, Riksdagsbiblioteket och Depåbiblioteket samt delvis av vissa specialbibliotek. I och med anslutningen av Arkivverket till konsortiet *Linnea2* inrättade HUB också en särskild *Erkki*-databas, avsedd för specialbibliotek. Till en början omfattar den endast Riksarkivet och landsarkiven, men senare kommer även sam-

lingar i andra vetenskapliga specialbibliotek att anslutas till *Erkki*. Avsikten är att göra samlingarna i även mycket olika specialbibliotek allmänt tillgängliga och kända. Det gemensamma nationella bibliotekssystemet är av stor betydelse för både utvecklingen av servicen och stävjandet av kostnadsstegringarna. Kunderna kan utan svårighet röra sig från en biblioteks-databas till en annan eller utnyttja nationella samdatabaser, eftersom programvaran är den samma och tillämpas rätt långt enligt enahanda principer.

För Arkivverkets del vidtog inkörningen av det nya bibliotekssystemet i början av februari 2006 då bibliotekspersonalen vid Riksarkivet och landsarkiven, jämte förmän, deltog i *Voyager*-skolning i Nationalbibliotekets regi och bekantade sig med principer och praxis vid katalogisering i databas. Den litteratur som fr.o.m. 1.1.2006 katalogiserats och införts i bibliotekens vid Riksarkivet och landsarki-

ven samlingar framgår i databaser-na *Linda* och *Erkki* inom ramen för samdatabassystemet *Linnea*. Forskarna har via kundterminalerna i Riksarkivet kostnadsfri tillgång till dessa databaser, och kan göra litteratursökningar såväl via *Linda* och *Erkki* som övriga kostnadsfria databaser och andra webbmateriellheter i systemet *Linnea2*. Personalen kan behändigt nyttja samma tjänster med hjälp av sina egna dataterminaler.

I Riksarkivets bibliotek inleddes katalogiseringen av litteratur i databasen omedelbart efter avslutad skolning. Katalogiseringen av samlingarna vidtog med innevarande års ackvisitioner och nästan samtidigt startades ett separat projekt för retroaktiv katalogisering av de mest utnyttjade tidskrifts- och forskningsserierna. Med tanke på kundservicen vore det viktigt att man i fortsättningen kunde inmata en så stor del som möjligt av den litteratur som hittills blivit manuellt katalogiserad, för att öka kännedomen

■ Högskolepraktikanten Ilpo Juntunen vid Riksarkivet matar in litteratur i biblioteksdatasen.

om samlingskatalogerna och specialsamlingarna även bland forskarna. Biblioteket kan p.g.a. personalbrist och kostnader tyvärr inte än så länge delta i det nationella fjärrlånesystemet.

Samtidigt har man också dryftat prioriteringarna för den retroaktiva katalogiseringen vid sidan av inmatningen av de årliga ackvisitionerna: i vilken ordning, med vilken tidtabell och med hurudana personalresurser kan den ske? I strategin för biblioteket framstår i syn-

nerhet katalogiseringen av arkivfacklig litteratur och utvidgningen av sökordssystemet samt katalogiseringen av den i bibliofilt hänseende mest värdefulla litteraturen (tryckt före 1850) som särskilda utmaningar. För retroaktiv katalogisering ämnar man även i fortsättningen rekrytera högskolepraktikanter och civiltjänstgörare med lämplig utbildning. På så sätt skulle inmatningen av tiotusentals volymer i databasen kunna påskyndas. Även om katalogiseringsarbe-

tet kräver stor noggrannhet, inläring av nya färdigheter, gestaltning förmåga och gott minne kommer det på sikt att påskynda katalogiseringsprocesserna (jämfört med det manuella arbetet) och därmed lösgöra personalresurser för övrigt biblioteksarbete, utveckling av kundservicen och höja beredskapen inför nya utmaningar i informationssamhället. ♦

Skribenten är överinspektör och chef för Riksarkivets bibliotek.

Mångkulturåret

– öppna föreläsningar i det svenska riksarkivet

Anna Fornäs

Som ett led i strävan att nå ut till lite fler med verksamheten har man vid det öppna föreläsningar i det svenska riksarkivet, dvs. föreläsningar där man bjuder in den intresserade allmänheten. De sedan länge etablerade RA-seminarierna har haft ett lite annorlunda syfte, att överföra kunskaper och erfarenheter internt bland riksarkivets medarbetare. Oftast har det varit med externa föreläsare, gärna då forskare som använt Riksarkivet som källa. Nu vill man nå ut lite bredare och öppnar dörren också för utomstående.

Mångkulturåret har fått bestämma teman för de öppna föreläsningarna under senare delen av 2006. Den första i den serien handlade om den utredning om samernas sedvanemarker, SOU 2006:14 med undertitel "Jakt och fiske i samverkan", som färdigställdes under våren av "Gränsdrag-

■ Lars Rumar talade om utredningen om samernas sedvanemarker på den öppna föreläsningen i Riksarkivet.
Foto; Anna Fornäs

ningskommissionen för rensköt-selområdet” under ledning av lag-mannen Jan Alvå. Som historiker har Lennart Lundmark bidragit och tidigare landsarkivarie Lars Rumar har deltagit som expert på det historiska arkivmaterialet och med uppgift att specialgranska arkivkällor i ämnet. Det var Lars Rumar som höll den öppna föreläsningen och förutom de intresserade från Statens arkiv hade ett tiotal externa gäster insmugit sig i publiken.

Utredning tar upp frågan om sedvanerätten till renbete under vinterhalvåret, vilket ju är en ganska kontroversiell och komplicerad fråga. Frågan om rätten till jakt och fiske har behandlats i en annan utredning, SOU 2005:116, och dessa frågor är om möjligt ännu svårare att utreda. Alla dess utredningar kan för övrigt laddas ner från hemsidan. Rumars föreläsning tydliggjorde situationen och pekade på svårigheterna att utreda vad sedvanerätten egentligen innebär idag och hur man ska tolka den. Under frågestunden klargjordes att utredningen mynnar ut i en rekommendation och inte ett lagförslag. Den har gått vidare på remiss och i

Jordbruksdepartementet som beställt den kan det kanske på sikt bli frågan om ett lagförslag, men det är det för tidigt att uttala sig om nu. Det var intressant att höra Lars Rumar berätta om arbetet och de svårigheter och begränsningar som finns i arkivforskning i den här typen av frågor.

För intresserade av just samisk historia och dess källor så ordnas det ett möte om detta i Östersund 29–30 november med rubriken *“Makt och Minne” – perspektiv på källor till samisk historia*, ett samarangemang av landsarkivet i Östersund och Gaaltije – sydsamiskt kulturcentrum. Ämnet borde ju intressera en långt vidare krets.

Nästföljande Öppna Föreläsning handlade om romerna, *“Romerna och omvärlden”* (11 oktober), då Elin Strand från Romskt kulturcentrum och med en MA i Romani studies från London, berättade om sin forskning om romerna i Turkiet. Lars Demetri, som är arkivarie på Romskt kulturcentrum och dessutom vice ordförande i Riksförbundet Romer i Europa och Sveriges representant i European Roma/Travellers Forum i Strasbourg, talade om romernas

språk, seder och bruk och hur kulturen krockar eller anpassar sig till den omgivning den befinner sig i olika länder. Föreläsningen varade en timme, men det skulle behövts minst en dag för att få mer än bara en liten susning om det här ämnet.

Den 11 november, dvs. på Arkivens Dag, kan man höra ett föredrag om judisk invandring och svensk monokultur under det s.k. judereglementet 1784–1840. Då är ju alla föreläsningar sedan länge öppna för allmänheten.

Programmet för nästa års föreläsningar är ännu inte klart. ♦

Skribenten är förste konservator,

Universitetsundervisning i Islands Nationalarkiv

■ Fra en undervisningstime i Nationalarkivets lokaler. Foto: Eiríkur G. Guðmundsson.

I 2005 indgik Nationalarkivet og Islands Universitets historiske fakultet en aftale om, at Nationalarkivet betalte universitetet for en halv lektorstilling i arkivkundskab. I det sidste universitetssemester er kurset *Ordning, registrering og bevaring af arkivalier* blevet afholdt i Islands Nationalarkiv. Kurset er valgfrit og bygger på denne aftale. Det er beregnet for studenter, der har afsluttet første år i historie.

På kurset behandles de dele, man skal være opmærksom på ved indlevering af arkivalier til arkivinstitutter. Der behandles først og fremmest proveniensprincippet, ordning og registrering af offentlige arkiver, kassation i arkiver, aflevering og færdiggørelse af elektroniske arkivalier, opbevaring samt ordning og registrering af private arkiver. Der blev dog lagt hovedvægt på ordning og registrering af arkivalier.

Formålet med undervisningen er, at eleverne informeres om arbejdsgange ved klargøring og regi-

strering af arkivsamlinger, gøres bekendte med synspunkter omkring kassation, forskellig opbygning af arkiver og deres benyttelse.

Kurset er beregnet for studerende, som vil informere sig om arbejdet i en arkivinstitution eller vil påtage sig færdiggørelse og registrering af arkiver for institutioner eller private.

Der er i alt 15 studerende, og de skal løse fire praktiske opgaver i stedet for en skriftlig prøve ved kursets afslutning.

Den første opgave var en vurdering af ordning og registrering af bispeembedets arkiv i Nationalarkivet. Vurderingen skulle bygge på en registratur over samlingerne, der blev udgivet i 1956. Studenterne blev bedt om at redegøre for arbejdsgangen ved færdiggørelse af ordning og registrering af arkivalierne og vurdere, om de er i fuldstændig overensstemmelse med proveniensprincippet.

I den anden opgave arbejdede

2–3 studenter sammen ved at indhente information om et bestemt sysselmandsembede. De skulle beskrive de arkivgrupper, der dannede embedets arkiv, og arbejde ud fra standarderne ISAD-G og ISAAR vedrørende klargøring og registrering af arkiver.

I den tredje opgave skulle de belyse og vurdere Nationalarkivets metode ved beslutning om bevaring eller kassation af arkivalier. Kan metoden sammenlignes med den, der f.eks. benyttes i Norge eller England?

Den sidste opgave var ordning og registrering af privatsamlinger og udarbejdelse af arkivfortegnelse. Studenterne valgte selv arkivet, og det er især samlinger fra familie, dokumenter fra forældre eller bedsteforældre. Eleverne får al den nødvendige hjælp og dokumentation fra Nationalarkivet, som f.eks. registreringsprogram og emballage.

Idéen til denne opgave stammer fra Norge, idet man i oktober måned 2005 kontaktede det norske Riksarkiv og efterlyste nye idéer og nyt undervisningsmateriale til undervisning i arkivkundskab ved Islands Universitet, men fra 1988 har Nationalarkivet skaffet en time-lærer til at undervise i kurset *Arkiv og arkivering* ved Islands Universitets historiske fakultet. ♦

Skribenten er chef for afdelingen for kassation- og bevaring og lektor på halv tid ved Islands Universitet.

Vellykket forskerseminar om biografens kilder og konstruktion

Leon Jespersen

Den 29. september afholdt Statens Arkiver et seminar om biografien som genre – rettet mod forskere. De danske forskerseminarer opstod for få år siden som følge af en ekstern evalueringsrapport. I rapporten blev forskningen ved Statens Arkiver generelt vurderet positivt, men rapporten rummede også enkelte kritiske bemærkninger samt forskellige anbefalinger og råd. Blandt andet at arkivarernes forskningstid skulle afholdes i blokke af mindst en uges varighed, og at teoretiske aspekter kunne være mere fremtrædende i arkivarernes videnskabelige arbejder.

Det var positivt, at Statens Arkivers ledelse fulgte rådene i evalueringsrapporten både med hensyn til forskningstid og opgradering af forskerne teoretisk og metodisk. I en række år har Statens Arkiver således afholdt forskerseminarer om metodiske og teoretiske emner.

Årets forskerseminar „Biografens kilder og konstruktioner. Forskningsseminar for forskere ved arkiv, bibliotek og universitet“ behandlede biografien som genre under en tværfaglig synsvinkel. Derfor henvendte seminaret sig i år ikke blot til forskere ved arkiverne, men også ved universiteter og biblioteker. Seminaret var arrangeret af adjungeret professor Birgitte Possing, der i Danmark satte gang i debatten om biografiskrivning med sin disputats om Natalie Zahle. Hun har tidligere ledet Huma-

nistisk Forskningscenter og står i spidsen for et nordisk netværk om biografiskrivning. Hun kunne derfor rekruttere gode oplægsholdere til seminaret. Seminaret faldt i to dele, en mere generel del om formiddagen, mens eftermiddagen bød på praktiske eksempler af biografier med forskellig faglig forankring.

Om formiddagen gav professor Alf W. Johansson et glimrende overblik over og en typologisering af den biografiske genre. Uden at referere foredraget skal blot nævnes de fire typer, han opererede med: 1) det nationalt, statsidealistiske, historiske paradigme, 2) det positivistisk-rationalt, kildekritiske paradigme, 3) det materialistiske, marxistiske, social-strukturhistoriske paradigme og 4) den postmoderne perspektivisme. Med eksemplificeringer af typerne blev de sat ind i en faglig og tidsmæssig kontekst.

Birgitte Possings indlæg rummede en fin og tankevækkende diskussion af biografien i et større humanistisk felt. Ved bla. at fokusere på relationerne mellem biografen, den biograferede og læserne berørte hun også biografens udvikling og karakter over tid. Herunder også de udfordringer nutidige biografier står overfor. At biografen ikke nødvendigvis skal honorere (tidligere tiders) krav om sammenhæng i den biograferedes liv. Den biograferede kan have forskellige identi-

teter under forskellige aspekter, og det er således muligt at beskrive mange liv hos én person. Possing fremhævede, at en biografi kan virke som en katalysator for noget, som ellers er vanskeligt at få frem, og biografien kan dermed åbne for andre slags historier.

Både Possing og Johansson nævnte den renæssance, biografiskrivningen havde fået, men også at genren metodisk set ikke var fuldt accepteret. Om eftermiddagen gav biografier med forskellig faglig baggrund et godt og instruktivt indblik i forskellige tilgange til biografiskrivningen med hensyn til kilder, metoder, arbejdsprocesser og fremstillingsform. Emnerne omfattede lige fra biografien i 18–1900-tallets Sverige til kolonitidens Kenya og nutidens Amazonland. Ved at udvælge forskere med forskellig faglig forankring samt biograferede fra forskellige perioder og kontinenter kunne der på seminaret drages sammenligning mellem metodiske og teoretiske indfaldsvinkler inden for forskellige fagområder.

Det var således et helt igennem vellykket seminar, der levede op til sit formål, idet deltagerne fik et indtryk af biografi-netværkets såvel metodiske og teoretiske overvejelser som i dets praktiske arbejde. ♦

Styrket læsesalsvirksomhed

Steen Ousager

Statens Arkiver har i 2006 fået mulighed for at styrke sin brugerservice på læsesalene. Baggrunden er, at det i finanslovsaftalen 2005 indgik, at formidlingen i Statens Arkiver skulle styrkes – foreløbigt i en fireårsperiode fra 2006. Det indebærer, at Statens Arkiver har kunnet genåbne læsesalene på mandage og har forøget sin brugerservice i de hele taget.

Genåbning af læsesale

Genåbningen af læsesalene på mandage hænger sammen med, at Statens Arkiver i 2002 måtte gennemføre en lang række besparelser, der også ramte læsesalene, hvor det blev besluttet at lukke om mandagen. Fra 1. maj 2006 kunne Statens Arkiver neutralisere denne besparelse. Samtidig blev der i det hele taget tilført området et større antal timer, der har betydet, at der udover mandagsåbningen dagligt undtagen lørdag har kunnet stilles to ekstra vejledningstimer til rådighed på de større læsesale og 1 ekstra vejledningstime på de mindste læsesale. Hertil kommer, at der er afsat ressourcer til en forøget kursus- og undervisningsvirksomhed. Den forøgede vejledningsindsats blev introduceret den 1. september 2006 og er udformet således:

Hver åbningsdag undtagen lørdag er det fra kl. 10.30 til 11 muligt

■ Fra „Fyraftensmøde“ i Rigsarkivets læsesal.

for førstegangsbesøgende at få en særlig introduktion til arkivet og arkivaliebenyttelse. Vejledningen til førstegangsbrugeren kan omfatte en kort introduktion til læsesalens faciliteter, bestilling af arkivalier samt brug af selvekspeditionsmagasiner. Derudover afholdes som noget nyt og som del af den forøgede vejledning hvert halve år et kort introduktionskursus for nye arkivbrugere. Kurset vil blive annonceret ved opslag på læsesalen og på hjemmesiderne

Forøget vejledning

Hver åbningsdag undtagen lørdag er der fra kl. 11 til 11.30 desuden mulighed for at tilkalde en ekstra vejledningstimer, der som supplement til den almindelige vejledningsservice kan give særlige eller

målrettede introduktioner. Den særlige vejledning, der kan gives individuelt og gruppevis, omfatter hjælp til:

- brug af centrale arkivskabere og arkivsystemer
- benyttelse af andre arkivers arkivmateriale
- brug af Statens Arkivers web-services, herunder e-registraturen Daisy
- uddybning af tilgængelighedsregler

For forskere og studerende er der desuden indført mulighed for at bestille individuel eller gruppevis vejledning. Det er typisk aktuelt i forbindelse med udarbejdelse af en specialeafhandling, en ph.d.-afhandling eller i forbindelse med

■ Vejledning på læsesalen i Landsarkivet for Fyn, Odense.

Foto: Emil Tobisch

andre større forskningsprojekter. Vejledningen forudsætter et grundlæggende indblik i benyttelsen af offentlige og private arkiver samt arkivfaglige hjælpemidler. Der er tale om hjælp til den arkivfaglige del af arbejdet, og man kan ikke forvente en generel projektvejledning.

Kurser og „fyrftensmøder“

Endelig er det for at fremme interessen for arkivstudier på Statens Arkivers læsesale besluttet, at der én gang hvert halve år afholdes et „fyrftensmøde“ med foredrag om arkivrelevante emner. Desuden afholdes hvert halve år et kursus for studerende eller et kursus om en udvalgt arkivfond, et tema eller om praktisk hjælp til arkivstudier.

De enkelte arkiver offentliggør

på deres hjemmeside og ved opslag på læsesalene en plan for det kommende halve års fyrftensmøder, foredrag og kurser. Offentliggørelsen finder sted i juni og december måned. Møder og kurser tilrettelægges så vidt muligt i samarbejde med brugerråd og på brugermøder.

Det er endnu for tidligt at vurdere, hvordan brugerne har taget de nye tiltag, der alle er beskrevet i Statens Arkivers nye servicedeklarationer, til sig. Statens Arkiver har gennemført en brugerundersøgelse på læsesalene i anden halvdel af september måned, men de nye tiltag kunne næppe antages at være slået igennem på dette tidspunkt. Det kan dog konstateres, at antallet af gæster på mandage er ganske markant lavere end på de øvrige dage. Det viser formentlig ret klart,

at ændringer af denne art kræver lang tid for at slå fuldt igennem, og at der skal reklameres meget offensivt herfor. Således har flere brugere i den netop afsluttede brugerundersøgelse tilkendegivet, at de trods opslag, nyheder på hjemmesiden, nyhedsbreve ikke var klar over, at der atter var åbent om mandagen.

Statens Arkiver vil fra 2007 foretage målinger af indsats og effekt på området forøget vejledning. ♦

Forfatteren er arkivchef ved Landsarkivet for Fyn, Dansk Data Arkiv og Landsarkivet for Sønderjylland.

Ny aktivitetsplan

for det myndighedsvendte arbejde

I 2006 har Statens Arkiver påbegyndt en ny 5-årig aktivitetsplan for det myndighedsvendte arbejde på det statslige område. Planen skal ses på baggrund af, at Statens Arkiver i 2006 afslutter en tilsvarende plan for perioden 1997–2006, som har haft til formål at få gennemført afleveringer af alle statslige papirarkivalier, som er mere end 30 år gamle. Med afslutningen af denne første aktivitetsplan kan det afleveringsefterslæb af papirarkivalier, som blev konstateret ved en stor spørgeskemaundersøgelse i 1995, siges at være indhentet. Den nye aktivitetsplan har til formål at forhindre, at et lignende efterslæb opstår igen.

I modsætning til den første 10-års plan omfatter planen ikke alene papirarkivalier, men også elektroniske arkivalier. Også for elektroniske arkivalier er formålet at hindre, at der igen opstår et afleveringsefterslæb.

Organisation

Men det er ikke den eneste forskel på den gamle og den nye plan. Udover at planen er 5-årig, er den væsentligste forskel organiseringen af arbejdet. De opgaver der knytter sig til gennemførelsen af planen er blevet fordelt på fire projekter, A, B, C og D. Projekterne har hver især ansvaret for myndighederne på følgende ministeriområder:

A
Indenrigs- og Sundhedsministeriet
Kirkeministeriet
Kulturministeriet
Undervisningsministeriet
Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling

B
Beskæftigelsesministeriet
Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender
Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Socialministeriet
Transport- og Energiministeriet
Økonomi- og Erhvervsministeriet

C
Finansministeriet
Forsvarsministeriet
Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration
Miljøministeriet
Skatteministeriet
Statsministeriet
Udenrigsministeriet
Rigsrevisionen
Danmarks Nationalbank

D
Justitsministeriet
Domstolene

Med den nye organisation samarbejdes der på tværs af enhederne i Statens Arkiver, idet projekterne er bemandede med medarbejdere fra både Rigsarkivet og landsarkiver-

ne. Medarbejderne fra Rigsarkivet har enten kompetencer til sagsbehandling af papirarkivalier eller kompetencer til sagsbehandling af elektroniske arkivalier eller begge dele.

Arbejdet på tværs af projekterne koordineres i en særlig koordineringsgruppe, som består af projektlederne, to specialkonsulenter med særlig viden om henholdsvis papirarkivalier og elektroniske arkivalier og med chefen for Rigsarkivets Bevarings- og Kassationsafdeling som formand. Statens Arkivers ledelse fungerer som styregruppe for projekterne.

Projekterne har til opgave:

- at aftale en plan med det enkelte departement om gennemførelse af afleveringer af både papirarkivalier og elektroniske arkivalier på vedkommende ministeriområde. Planen udsendes som en cirkulæreskrivelse af enten Statens Arkiver eller vedkommende departement.
- at gennemføre et tilsyn med myndighederne, som har til formål at tilvejebringe oplysninger om de arkivalier, som skal behandles af projekterne, herunder oplysninger om nye systemer.
- at udarbejde reviderede bevarings- og kassationsbestemmelser for de arkivalier, som skal afleveres.

Kirsten Villadsen Kristmar

- at udarbejde afleveringsbestemmelser for både papirarkivalier og elektroniske arkivalier. En afleveringsbestemmelse indeholder en detaljeret plan for gennemførelse af afleveringen. For elektroniske arkivalier indeholder den endvidere en specifikation af, hvor afleveringen skal dokumenteres og for papirarkivalier en ordningsplan, som danner grundlag for myndighedens afleveringsforberedende arbejde, samt eventuelt bestemmelser om udskudt aflevering.

Afleveringsbestemmelsen underskrives af vedkommende landsarkivar eller chefen for Bevarings- og Kassationsafdelingen, og hermed overtager vedkommende enhed ansvaret for afslutning af sagen.

Baggrund

Når det myndighedsvendte arbejde i perioden frem til 2010 er tilrettelagt på denne måde skal det ses på baggrund af erfaringerne fra den første 10-årige aktivitetsplan, hvor Statens Arkiver efter høring af de enkelte ministerieområder i cirkulæreform udstedte en plan for, hvornår sager om aflevering af papirarkivalier skulle indledes og afsluttes. Denne plan har fungeret så godt, at det var nærliggende at tilrettelægge arbejdet med elektroniske arkivalier på samme måde. Samtidig viste erfaringerne fra den første 10-årige aktivitetsplan, at der var behov for i endnu højere grad at henlede de overordnede myndigheders opmærksomhed på, at der skal afsættes dedikerede ressourcer til gennemførelse af afleveringer af både papirarkivalier og elektroni-

ske arkivalier. Det var derfor nærliggende at forpligte de overordnede myndigheder på aflevering af arkivalier fra deres underliggende myndigheder.

Hidtil har elektroniske arkivalier særskilt været bevarings- og kassationsbehandlet, når Statens Arkiver modtog en anmeldelse om ibrugtagning af elektroniske systemer, mens sammenhørende papirarkivalier kunne behandles flere år efter. Der var derfor et ønske om at opnå en bedre koordination af arbejdet med papirarkivalier og med elektroniske arkivalier. For det første er det hensigten, at kontakten til de enkelte myndigheder skal være bedre koordineret, så Statens Arkiver i højere grad fremstår som en enhedsorganisation og dermed får større gennemslagskraft. Herved vil der formentlig også kunne spares ressourcer. For det andet er det hensigten, at udarbejdelsen af bevarings- og kassationsbestemmelser skal koordineres bedre.

Endelig er det et formål med projektorganiseringen af det myndighedsvendte arbejde, at de medarbejdere, der deltager i projekterne, efterhånden udvikler kompetencer til at arbejde med både papirarkivalier og elektroniske arkivalier. Det vil i sig selv give en mere koordineret kontakt til myndighederne, hvis medarbejderne i højere grad både behersker arbejdet med papirarkivalier og elektroniske arkivalier. Hertil kommer dog også, at Statens Arkiver i de kommende år vil modtage færre og færre papirarkivalier, men til gengæld flere og flere elektroniske arkivalier. Samtidig vil Statens Arkiver indenfor en årrække skulle stille elektroniske

arkivalier til rådighed for sine brugere. Det er derfor også nødvendigt, at en del af de medarbejdere, der i dag kun arbejder med papirarkivalier, udvikler kompetencer på det elektroniske område.

Status

I 2006 er der i samarbejde med de enkelte departementer og udvalgte styrelser blevet lagt planer for arbejdet i de næste 4 år. Disse planer forventes at blive udsendt som cirkulæreskrivelser inden årets udgang. Derudover er der blevet gennemført et tilsyn med alle statslige myndigheder, som har medført, at alle statslige myndigheder har udfyldt spørgeskemaer med oplysninger om de papirarkivalier og de elektroniske arkivalier, som de er ansvarlige for. Hertil kommer at der er blevet afholdt et startseminar for alle projektdeltagere og temadage om bevarings- og kassationssagsbehandling, ligeledes for alle projektdeltagere. En temadag om afleveringssagsbehandling afholdtes i slutningen af november. Endelig er arbejdet med udarbejdelse af afleveringsbestemmelser for elektroniske arkivalier fortsat som hidtil, mens der er blevet udstedt enkelte afleveringsbestemmelse for papirarkivalier. Projekterne er hermed rustet til at revidere og opdatere de bestemmelser om bevaring og kassation, som blev udstedt i perioden 1997–2006 og til for alvor at komme i gang med arbejdet med udstedelse af afleveringsbestemmelser. ♦

Forfatteren er arkivchef for bevarings- og kassationsafdelingen ved Rigsarkivet, København.

Aftale med Det Kongelige Biblioteks Bevaringsafdeling om konservering

Asger Svane-Knudsen

Statens Arkivers konserveringsværksted blev nedlagt fra 1. januar 2003, som en følge af besparelser på Danmarks finanslov. I stedet blev der årligt afsat et beløb til at købe konserveringsydelser og konserveringsfaglig rådgivning hos Det Kgl. Biblioteks bevaringsafdeling, der er Danmarks største og førende værksted for konservering af bøger, papir, pergament, fotos og lignende.

I 2004 var konservator Christina Norman Henningsen ansat ved Statens Arkiver. Hun havde til opgave at føre tilsyn med samlingerne, herunder de fysiske opbevaringsforhold. Fra 1. februar 2005 overtog jeg ansvaret for disse arbejdsopgaver. Min professionelle baggrund er en stilling som arkivar, så tilsynet med Statens Arkivers samlinger baseres idag på en arkivfaglig og ikke en konserveringsfaglig ekspertise. Det har betydet en bedre koordinering mellem Statens Arkivers vejledning til

■ Det Kgl. Biblioteks bevaringsafdeling.

Christian Balleby Jensen, Det Kgl. Bibliotek (på hug) samt arkivarerne Christian Larsen (t.v.) og Jesper Skov (t.h.) vurderer et stort kort, som Bevaringsafdelingen skal restaurere, inden det kan indgå i

Statens Arkivers samlinger.

Foto: Asger Svane-Knudsen.

ODA

– ny organisation for danske stads- og lokalarkiver

Leon Jespersen

myndigheder, der ligger inde med skadede arkivalier, og arbejdet med aflevering af arkivalier fra myndighederne. Det har også betydet en mere effektiv udvælgelse og fremfinding af konserveringstrængende arkivalier, og det har været en fordel, når de færdigkonserverede arkivalier skal lægges på plads og evt. nyregistreres. Det er lykkedes at få etableret et meget tæt og velfungerende samarbejde om rådgivning og håndværksmæssig konservering med Det Kgl. Biblioteks Bevaringsafdeling, og samarbejdet har været en stor succes. I oktober 2006 har Statens Arkiver indgået en fast kontrakt med Bevaringsafdelingen om, at den fremover yder den konserveringsfaglige rådgivning, som Statens Arkiver har behov for, samt står for den håndværksmæssige konservering af særligt udvalgte arkivalier for ca. 0,5 mio. kr. årligt.

Samarbejdet har vist, at arkivernes typiske konserveringsopgaver er anderledes end bibliotekerne. Statens Arkivers største konserveringsproblem er rensning og stabilisering af arkivalier med gamle svampeskader og blæksyreskader. Bevaringsafdelingen har derfor fået indrettet en ny topmoderne arbejdsplads til behandling af svampeskadede genstande, og det giver Bevaringsafdelingen mulighed for at videreudvikle sine kompetencer. ♦

Forfatteren er arkivar ved Rigsarkivet.

Danske stads- og lokalarkiver har hidtil været samlet i Sammenslutningen af Lokalarkiver (SLA). Sideløbende med en udvidelse af medlemskredsen har mange arkiver gennemgået en professionalisering. SLA har derfor rummet arkiver af forskellig størrelse og med forskellige prioriteringer og mål. Det har også afspejlet sig under de seneste årsmøder, hvor man har forsøgt at finde fælles fodslag.

Den 11. september 2006 brød en del stads- og lokalarkiver imidlertid ud af SLA og dannede en ny organisation ODA (Organisationen Danske Arkiver). Den rummer fortrinsvis kommunale og større arkiver – herunder de fleste stadsarkiver – og opsplitningen i to organisationer skyldes blandt andet spørgsmålet om, hvilke krav og mål lokalarkiverne skal opfylde.

Den nye organisation har endnu ikke fået en hjemmeside, men i en meddelelse fra foreningen opstilles en række mål, der skal dan-

ne rammen om en organisation, „der vil samle de arkiver, som arbejder målrettet med arkivopgaven på niveau med de øvrige kulturbevarende institutioner på ABM-området. Vores mål er at få anerkendt vores samlinger som den vigtige del af den fælles nationale kulturarv, de er – på lige fod med f.eks. den museale del af kulturarven.“

ODA vil blandt andet arbejde for at fremme arkivernes muligheder for at få del i projektmidler såsom udviklings-, forsknings- og formidlingspuljer fra Kulturarvstyrelsen og at få en organisation, der repræsenterer et fagligt niveau på linie med de statsanerkendte museers.

Interesserede kan læse mere om de to organisationer på hhv. <http://www.historie-online.dk/nyt/oda.htm> (ODA) og på <http://www.danskearkiver.dk/map.htm> (SLA). ♦

Farvel til Magnetbåndene

Med gennemførelsen af det første store mediekonverteringsprojekt er en epoke afsluttet

Magnetbåndenes entre som arkivmedie

Rigsarkivet påbegyndte modtagelsen af edb-arkivalier i starten af 1970-erne. Valget af datamedie for bevaring af data i maskinlæsbar form var dengang – i modsætning til nu – en ret enkel sag. Hulstrimler og hulkort var dagens medier for opbevaring af programmer og kunne også anvendes for små datamængder, men til opbevaring af registerdata fra de administrative edb-systemer, som det her var opgaven, var magnetbånd det eneste gangbare valg. Forskellige størrelser magnetbånd fandtes, den mest anvendte og største type (30 cm brede spoler, båndlængde 2400 fod, bredde $1\frac{1}{2}$ tomme) kunne indeholde den svimlende store datamængde ca. 150 Megabyte, i parentes bemærket ca. en tredjedel af kapaciteten af en usb-disk på størrelse med et viskelæder, til at putte i lommen. Magnetbånd blev afleveret i to eksemplarer, og tanken var, at det ene eksemplar skulle forblive urørt i sin levetid, og at det andet eksemplar kun måtte anvendes til

kopiering af data i tilfælde af behov for acces. Ingen arkivbånd måtte udlånes. Herved kunne båndenes holdbarhed bedst sikres.

Og spørgsmålet om holdbarhed var naturligvis centralt! På baggrund af undersøgelser med kunstig ældning (bl.a. foretaget af den svenske Statsprovningsanstalten) skønnedes det, at båndene ved en fornuftig opbevaring skulle kunne holde i det mindste ca. 20 år og antagelig endda længere. Dette måtte betragtes som absolut tilfredsstillende. Vi anså det nemlig for mest sandsynligt, at denne teknologi ville være forældet inden 20 år var gået, således at kopiering til andre medier ville være gennemført.

På udkig efter et nyt arkivmedie

Tiden gik, magnetbåndbestanden voksede, og i 1987 fik vi endelig vores eget edb-anlæg (Norsk Data), således at vi ikke mere behøvede at anvende Universitetsdatacentre til de nødvendige testlæsninger af de indkomne bånd. Hen ad vejen havde vi naturligvis også holdt øje med tilstanden af de 'gamle' bånd

ved jævnlig testlæsning af enkelte tilfældigt udvalgte bånd.

I slutningen af 1980erne gik man på de fleste datacentre over til at anvende båndkassetter i stedet for 'åben spole' magnetbånd. Dette blev også overvejet i Rigsarkivet, men dels var standardiseringen af denne type datamedie ikke så god som for de 'klassiske' magnetbånd, dels var der nu andre datamedier, som påkaldte sig opmærksomhed, nemlig de såkaldt 'optiske' medier, hvor de digitale bits er 'brændt' ind i materialet, og som derfor blev anset for særligt egnede til langtidsbevaring. Forskellige typer blev lanceret, f.eks. en optisk disk på størrelse med en longplaying plade. Også her var der imidlertid problemer med standardiseringen. Og et nødvendigt krav til et nyt afleverings- og bevaringsmedie var, at dets anvendelse skulle være almindeligt udbredt.

I 1995 gennemførte Rigsarkivet en større undersøgelse af magnetbåndenes bevaringstilstand.

20% af de ca. 4000 bånd blev testlæst på ND-anlægget. Der kon-

■ Firmaet Data Recovery International i Dallas dokumenterede på denne overbevisende måde den forlangte destruktion af magnetbånd efter vellykket udlæsning af data.

Dan Tørning

stateredes ved denne undersøgelse ganske få båndfejl (størrelsesordenen 3% af båndene), og data kunne i disse tilfælde uden vanskelighed tages fra kopieksemplaret.

CD-R bliver valgt

Selv om der således ikke syntes at være noget presserende bevaringsproblem, fortsatte bestræbelserne på at finde en egnet afløser for magnetbåndene, bl.a. fordi det blev sværere og sværere at forlange afleveringer på et medie, som i realiteten nu var teknologisk forældet. Med udviklingen CD-R mediet blev dette endelig muligt. CD-R var efterhånden så vel standardiseret og udbredt, at Rigsarkivet i 1998 indførte krav om, at afleveringer af IT-arkivalier fremover skulle foretages på dette medium. Efter nogen overvejelse besluttedes det også, at bevaringen af IT-arkivalier skulle ske på CD-R.

Mediekonverteringsprojektet

I 2001 påbegyndtes så det store mediekonverteringsprojekt. Rigsarkivets ND-anlæg med de tilhørende båndstationer (af main-frame type,

lodret monteret) var i 1996 afviklet og erstattet af PC'er i netværk. Hertil var indkøbt båndmaskiner af 'bordmodel'-type (vandret monteret).

Den første del af proceduren bestod i at indlæse filer fra båndene til PC og kontrollere, at alle data var læst korrekt. Hertil anvendtes to programmer udviklet af Rigsarkivet, det ene til at kigge detaljeret på data, det andet specielt til kontrol af strukturen af filer i såkaldt variabelt format. Her skal ikke gås i tekniske detaljer – blot nævnes, at man også fjerner den såkaldte blokning af data, som kun er relevant på magnetbånd. Anden del af proceduren var skrivning af datafilen til CD-R.

Selv om processen i langt de fleste tilfælde forløb uden problemer, viste der sig dog overraskende ofte læseproblemer. Da man i løbet af år var nået igennem hele bestanden af magnetbånd, kunne det konstateres, at der var ca. 200 bånd, som ikke havde kunnet indlæses, og hvor det heller ikke havde været muligt at retablere data ved hjælp af kopibåndet. Det viste sig,

at ca. 10% af IT-arkivalierne var ramt af datatab i større eller mindre grad – en uventet og rent ud katastrofal situation! Var de nye båndstationer mindre skånsomme over for båndene end de oprindelige på ND-anlægget? Det er en mulig teori, som dog aldrig vil kunne bekræftes.

Recovery-projektet

Noget måtte jo gøres, og heldigvis findes der firmaer, som er specialister i læsning af data fra skadede datamedier – eller som det ofte kaldes: recovery af data. Valget faldt på Hayes i Stavanger, hvortil de 200 bånd blev sendt. Resultaterne fra Hayes forelå i efteråret 2003: ca. 30% af båndene var blevet læst, men fra de øvrige forelå delvise udlæsninger fra Hayes. Dette var jo langt fra tilfredsstillende, men mulighederne var dog heller ikke hermed udtømt. Fra Rigsarkivets læsningsforsøg forelå for hver enkelt fil ofte en række fragmenter, som fremkom ved, at båndstationen ved detektering af læsefejl har kunnet fortsætte læsningen af båndet 'på den anden side' af fejlen på bånd-

det. Yderligere blev der oprindeligt også foretaget adskillige læsningsforsøg med både original- og kopi-bånd. Opgaven for Recovery-projektet var at forsøge for hver enkelt fil at kombinere RA-læsningerne og Hayes-læsningerne til en korrekt fil, hvor dette lod sig gøre. Vi fik udviklet et program, som var i stand til at flette data sammen på baggrund af entydige checksummer for records i filen. Om RA-læsningerne vidste vi, at hvert enkelt filfragment kun indeholdt korrekt læste data. Det var et resultat af den tekniske opsætning af indlæsningsproceduren. I modsætning hertil viste det sig imidlertid, at Hayes-resultatet også indeholdt data fra fejllæste blokke. Derfor kunne man ikke uden videre sammenflette alle data og forvente korrekte filer. Vi udviklede derfor et program specielt til fjernelse af fejl-data fra Hayes-læsningerne, og først derefter forsøgte sammenfletning med RA-læsninger. Med denne – meget groft skitserede – metode lykkedes det at retablere korrekte datafiler fra yderligere 75 bånd.

Status medio 2005 var, at filerne på 66 bånd fortsat var fejlbeheftede. Af disse kunne en del betragtes som reelt redundante i forhold til andre bevarede filer. I andre tilfælde var manglerne så små, at de kunne anses for uvæsentlige (f.eks. 30 ud af 918711 records). En-

■ Eksempel på skadet magnetbånd

delig vurderedes 4 filer(6 bånd) at kunne undværes begrundet med en i øvrigt tæt årgangsmæssig bevaring af pågældende edb-register. Der resterede 35 bånd, som vi besluttede at sende til firmaet Data Recovery International i Dallas, USA. Resultaterne herfra var overraskende gode: 29 bånd var læst fejlfrit, 5 bånd delvist, og kun et enkelt måtte opgives helt. For 3 af de 5 delvist læste bånd kunne vi med før omtalte flettemetode retablere respektive filer fuldtud.

Det endelige resultat

Det endelige bevaringsmæssige resultat af Mediekonverteringen og Recovery-projektet forelå i januar 2006: 3818 bånd er konverteret fejlfrit, 11 bånd har mangler på gennemsnitligt 1 ud af 1000 re-

cords, mens 6 bånd har så store mangler, at de anses for ikke-bevaret.

Principielt er intet mindre end 100% bevaring jo tilfredsstillende – uanset periodiske konverteringer. Vi føler dog, at der er grund til at anse resultatet af Mediekonverteringen, herunder Recovery-projektet, som en succes, især på baggrund af de uventet alvorlige problemer undervejs. Men vi har også lært, at der bør være mere fokus på vedligeholdelsesprocedurerne for IT-arkivalier samt en større spredning på typer og antal af datamedier. ♦

Forfatteren er seniorrådgiver ved Bevarings- og Kassationsafdelingen i Rigsarkivet.

Eva-Marie Sahlin

NCK förstärkes

Nordisk centrum för kulturarvspedagogik (NCK) är ett nordiskt samarbetsprojekt för utveckling av det kulturarvspedagogiska området. NCK:s dagliga verksamhet leds av cheferna för Landsarkiet i Östersund, Föreningsarkivet i Jämtlands län och Jamtli i förening. I projektet anställs nu två personer som beräknas vara på plats i mars år 2007. En person ska fungera som projektledare och informatör samt arbeta med att genomföra seminarier och konferenser. Den andra ska planlägga och förbereda forsknings-, utvecklings- och utbildningsaktiviteter.

NCK:s verksamhet ska utvecklas i samråd med en referensgrupp bestående av företrädare för arkiv- och museisektorerna i de nordiska länderna. Ledamöterna samlades i Östersund den 15–16 november. Mötet genomfördes som en tematisk nätverksträff inom Nordplus Vuxen med finansiering av Nordis-

■ Diskussion om kulturarvspedagogik kan vara rolig. Foto: Eiríkur G. Guðmundsson.

ka ministerrådet. Uppgiften var att hitta möjliga utvecklingsprojekt för vuxnas lärande. I det goda diskussionsklimat som rådde föddes också flera projektidéer.

Projektets samarbetsparter är övertygade om att projektet kan vara en motor för utvecklingen av förmedlingsverksamheten i arkiven. Genom ett nordiskt och sektorsöverskridande samarbete blir vi tillräckligt många aktörer för att kunna genomföra önskade utbildnings-, fortbildnings- och utvecklingsprojekt.

Mera uppgifter om projektet finns på projektets hemsida www.nckkultur.org. Där kan man också anmäla sig till vår mejllista. ♦

Forfattaren är 1:e arkivarie ved Landsarkivet i Östersund.

■ Bente Jensen arkivar fra Aalborgs Stadsarkiv talte om de kompetencer folk udvikler i arbejdet med kilder i arkiverne og fx slægtsforskning. Slide: Bente Jensen.

Kulturarvspedagogik och Norden

NCKs vårkonferens

NCK (Nordiskt centrum för kulturarvspedagogik) bjuder in pedagogiskt intresserade inom arkiv-, musei-, konstmusei- och kulturmiljösektorn i Norden till en konferens i Östersund den 7-8 februari 2007.

Konferensen vill bidra till kvalitetsutveckling av kulturarvspedagogiken.

Konferensprogram och anmälan på www.nckkultur.org.

Välkommen!

Arkivernes Dag

Arkiverne i de nordiske lande afholdt for sjette gang den fælles årlige arkivdag den 11. november. Man kan læse mere på www.arkivdag.nu.

Varierende tema og oppslutning i Norge

■ Bergen Byarkiv trakk fulle hus på Arkivernes dag med teamet „50 år siden 50-årene“. Man hadde tatt utgangspunkt i oppbyggingen av bydelen Landås, og mange besøkere kjente seg igjen i arkiver og foredrag og deltok aktivt gjennom hele dagen.

Foto: Elisabeth Akselvoll

Arkivernes dag i Norge fikk i år mer nasjonal oppslutning fra ulike pressemedier enn tidligere år. Kanskje var det grunnen til at enkelte arrangementer fikk svært stor oppslutning. Godt arbeid gjennom flere år har også gjort at Arkivernes dag i Norge nå er etablert som et fast innslag i kulturbegivenhetene.

Det var god kvalitet og variasjon i programtilbudet, og generelt stor entusiasme blant arrangører og publikum over hele landet. Arkivverket hadde hovedtemaet „Om 100 år er allting kjent“, mens ulike

■ Riksarkivet hadde lånt inn en militærbrannbakterie fra Norsk rettsmuseum for å illustrere „Rikets sikkerhet“ i en utstilling om innsynsspørsmål.

Foto: Tine Berg Floater.

Tine Berg Floater

lokale- og private arkiver varierte temaene sine. Her fikk publikum vite mer om alt fra digitalisering av arkivmateriale til lokalt idrettsliv. I tillegg til foredrag, utstillinger og omvisninger i magasinene, var det mer enn tidligere fokusert på andre aktiviteter. Filmframvisning og spørrekonkurranser var populært. Og arrangementene blir mer og mer tilrettelagt for hele familien, selv om de fleste besøkende denne dagen fortsatt er av den eldre garde. Og i Riksarkivbygningen fikk gjestene denne gangen se ekte bevismateriale fra en antrax-sak i Utenriksdepartementets arkiv fra 1917!

Til sammen anslår vi at 12 arkiver åpnet dørene denne dagen og at minst 1100 personer besøkte arkivene våre. Forholdsmessig best besøkt i år var Bergen Byarkiv (ca. 400 gjester) og Statsarkivet i Kongsberg/IKA Kongsberg (ca. 100 gjester). ♦

Vi gleder oss til felles nordisk tema neste år!

Skribenten er leder for publikumsavdelingen i Riksarkivet.

Arkivens dag

2006 i Finland

Christina Forssell

I Finland hade man i år valt "Demokrati" och/eller "Invandrare" till teman för Arkivens Dag. Valet var naturligt eftersom 100 år förflutit sedan allmän och lika rösträtt infördes i Finland, en demokratisk reform som i sitt slag var unik i världen. Arbetsgruppen kring Arkivens Dag ville därför uppmärksamma detta ämne. Eftersom också andra goda förslag till teman skickades in ville man även ge utrymme för ett annat högaktuellt ämne, d.v.s. invandrarfrågan. Som vanligt var ämnena inte bindande utan kunde fritt tillämpas efter egna möjligheter och resurser. Sammanlagt ca 15 arkiv runt om i landet deltog i firandet av dagen.

Firandet tjuvstartade redan föregående vecka genom offentliggörandet för tredje året i rad av Årets arkivgärning på Arkivföreningens traditionella höstseminarium den 3.11. i Helsingfors. Årets arkivgärning som introducerades 2004 i samband med Arkivens dag har därmed blivit ett återkommande evenemang i detta sammanhang. Arbetsgruppen kring Arkivens dag mottog ett tiotal förslag till utmärkelsen och valde efter moget övervägande ut vinnarna. Man utsåg en vinnare och gav ett hedersomnämnannde. Till vinnare valdes enhälligt Marjatta Sverloff för att hon överlätit sin mans Matti Sverloffs (1924–

■ Chefen för landsarkivet i Jyväskylä Päivi Hirvonen i berättartagen under Arkivens dag.
Foto: Jyväskyläs landsarkiv.

2006) arkiv till Uleåborgs landsarkiv. Matti Sverloff verkade som skoltsamernas långvariga förtroendemän, som deras representant i samedelegationen och som kommunalpolitiker, kulturperson och författare. Skoltsamerna är en liten minoritet vars bosättning är koncentrerad till östra delarna av Enare kommun. Arkivet, som omfattar

åren 1932–2006, innehåller bl.a. traditionsmaterial, fotografier, urklipp, kartor, ortnamnsmaterial, material till en finsk-skoltsamisk ordbok, Sverloffs personliga arkiv mm. Arkivet är på många sätt betydande och är det första arkivet rörande skoltsamerna i Uleåborgs landsarkiv.

Årets hedersomnämnannde gavs

åt journalisten Ilkka Malmberg från tidningen Helsingin Sanomat. Han har under en lång journalistbana i sina artiklar behandlat finländarnas liv, historia och kultur samt tidens fenomen i allmänhet. Genom att låta sina artiklar utgå från arkivmaterial har företrätt en djuplodande journalistik som betonat arkivens betydelse och ökat intresset för dem.

I övrigt firades Arkivens dag på sedvanligt sätt med öppet hus, rundturer, föreläsningar, utställningar och filmföreläsningar. Av landsarkiven deltog Joensuu, Jyväskylä, S:t Michel, Uleåborg och Vasa. Tavastehus och Åbo hade valt att hoppa över detta år.

Vasa landsarkiv, som i år firar sitt 70 årsjubileum hade utnyttjat Arkivens dag för detta ändamål. Landsarkivet bjöd på ett mångsidigt program under både fredagen och lördagen. På programmet stod bl.a. en kartutställning, föredrag av docent Heikki Rantatupa om österbottniska kartor samt ett seminarium om flyttningsrörelsen i Österbotten och samlevnaden över språkgränserna.

Näringslivets centralarkiv i S:t Michel drog med sitt tema "Bilderna lever i S:t Michel" en stor publik, sammanlagt ca 120 personer. Publiken kunde med hjälp av filmer, multimedia och fotografier

minnas staden som den var under olika årtionden. Särskilt populär var den interaktiva diskussionen under ledning av Esa Reponen och Juha Ollikainen från S:t Michel om staden och stadsbilden under historiens gång.

S:t Michels landsarkiv hade öppet hus på fredag eftermiddag och firade dagen med en dokumentutställning om esten Adelheid Laro som huvudnummer. Adelheid Laro flyttade från Estland till Finland på 1930-talet och verkade bl.a. som chef för stadsbiblioteket i S:t Michel. Laros arkiv finns i S:t Michels landsarkiv. Utställningen kommer senare att överföras till stadsbiblioteket i S:t Michel.

Finska litteratursällskapet firade Arkivens dag redan den 8.11. med ett seminarium där invandrarförfattare dryftade frågor kring temat identitet och språk. Besökarna kunde också bekanta sig med sällskapets folkminnesarkiv och med biblioteket. Evenemanget avslutades med en paneldiskussion kring ämnet. Sällskapet firar i år sitt 175-årsjubileum med ett antal evenemang och programmet kring Arkivens dag var ett av dem.

Av inrättningar som deltog för första gången i firandet av Arkivens dag kan nämnas Språkcentralen för de inhemska språken. Man hade valt att presentera sitt namn-

och dialektarkiv bl.a. genom ett föredrag om namn och dialekter i Ingermanland, en utställning med samma tema och föreläsning av en kortfilm.

Avslutningsvis kan konstateras att antalet besökare i arkiven varierade mycket från ca 20 personer till över 100. Mediernas intresse för Arkivens dag var inte särskilt stort, med undantag av lokalpress och -radio i en del städer. En liten artikel om Årets arkivgärning fanns dock i Finlands största tidning Helsingin Sanomat. I artikeln uppmärksammades också Arkivens dag. Såsom tidigare år valde en del av arkiven att fira dagen redan tidigare samma vecka, vilket ger vid handen att tidpunkten för Arkivens dag inte av alla uppfattas som den bästa möjliga. Arkivens vecka skulle kanske vara bättre och ge större flexibilitet. ♦

Skribenten är överinspektör vid Riksarkivet.

Stuvad grävling på Arkivens dag i Sverige!

Tema

Mat och dryck var årets tema. Ämnet visade sig var tillräckligt brett för att kunna erbjuda originella och spännande infallsvinklar. Vem kan behöva ett recept på stuvad grävling? Ett sådant finns i så fall arkiverat i Katrineholm. Receptsamlingar och kokböcker, matsedlar från skolbespisningar och caféhistoria är exempel på vad man lyft fram, men också nödföda, ransoneringskort och hembränning. Utställningar, föreläsningar och filmvisningar har varit uppskattade programpunkter. I Lund t ex drog en föreläsning om kokboken som samhällsspegel fullt hus.

Utfall

Årets Arkivens dag var den nionde i ordningen. Flertalet län har nu lämnat sina preliminära rapporter. Man kan konstatera att publikintresset håller i sig. Det ser ut som om uppemot femtontusen besökare trotsat regn och blåst och tagit sig till de över tvåhundra medverkande institutionerna. Rapporterna präglas av entusiasm från arkivarier och besökare. "Det är helt fantastiskt att få vara arkivarie en sådan här dag. Våra besökare utstrålar glädje och tacksamhet. Vi vet att många kommer igen år efter år" berättar en kommunarkivarie.

Dock är det – som tidigare år – stora skillnader i landet. I vissa län är det full aktivitet i alla arkiv, i andra håller bara ett fåtal öppet. Endast ett län har helt uteblivit i år.

■ "Bröd, nöd och överflöd" var temat när Folkrorelsearkivet i samverkan med övriga arkiv i Uppsala hade öppet hus på Arkivens dag. Foto Per Agius.

Marknadsföring

Hemsidan har fått ny och lockande layout. Affischer, vykort, kameltröjor och arkivkarameller har distribuerats i ungefär samma omfattning som förr. Det har varit lika svårt som tidigare att få genomslag i nationella media. Därför är den lokala marknadsföringen en av nycklarna till framgång. Den andra är samverkan. Lokalpressen har som vanligt varit generös med artiklar både före och efter Arkivens dag. På många håll har också lokalradio och tv sänt reportage. Det som skrivs präglas av entusiasm för allt spännande som finns arkiverat. Inga mossbelupna och dammiga arkivarier i år alltså!

I de medelstora städerna där flera arkiv, bibliotek och museer samverkat kunde man räkna in många hundra besökare. Stock-

holmsarkiven har haft fler besökare än förra året. Riksarkivet hade annonserat, vilket givit omedelbar effekt. Förra årets åttiotre personer har i år blivit ungefär fyrahundra!

Nya besökargrupper

Åldersfördelningen är förstås svår att komma åt, men rapporter berättar att fler barnfamiljer kommit i år. På några håll hade man planerat aktiviteter för barn och ungdom, som t ex i Östersund, där man hade både Arkivens natt och Arkivens dag. I Arkivcentrum Syd ordnade man något extra för barnen i sista stund, eftersom det kom så många nyfikna på en gång. Också i Visby noterar man många förstagångsbesökare och många yngre. ♦

Skribenten er projektsamordnare AD 2006.

Arkivernes Dag i Island – „På vej“

I år var nordisk arkivdag viet kommunikation i Island i bred forstand under slagordet „På vej“. Samfærdsel og kommunikation har altid været en vigtig opgave for privatpersoner og samfund. Den nyeste kommunikationsteknik har altid været nødvendig for folk for at kunne nyde livet til fulde. Godt nok synes mange, at det er dagligdags at nå langt på kort tid, hvad enten man færdes med bil, fly eller taler i telefon mellem verdenshjørner. Men sådan har det ikke altid været, biler, motorskibe og telefon er noget, kun få generationer har benyttet af.

Deltagelse

Fjorten arkiver, eller to tredjedele af de offentlige arkiver, deltog i arkivdagen, som er noget nær samme deltagelse som sidste år. Alle arkiver havde materiale inde på den fælles hjemmeside www.skjaladagur.is, og halvdelen af dem havde åbent på arkivdagen og havde udstillinger i dagens anledning. Ret få gæster mødte op til åbent hus, men mange besøgte websiden, som der igen i år var blevet lagt et stort arbejde i såvel som de foregående år. Lørdag den 11. november besøgte omkring 1200 gæster websiden og knapt 500 gæster dagen efter. Siden er antallet faldet betydeligt.

Webudstillinger

Det er allerede nævnt, at fjorten arkiver viser dokumenter og beskriver dem på den fælles webside. Do-

■ Broen over Hvítá i Borgarfjörður blev bygget i 1928. Her ses folk jublende køre over broen, højst sandsynligt for første gang. Foto: Regionalarkivet i Borgarnes.

kumenterne drejer sig allesammen om kommunikation, men er dog meget forskellige, og er fra de steder, hvor vedkommende arkiv er hjemmehørende. Det er ikke muligt at gøre rede for alle udstillingerne her. Nationalarkivet viser dokumenter om post og telefon. Telefonen har 100 års jubilæum i år, men den offentlige posttrafik startede for 230 år siden. Det mest omfangsrige fra Nationalarkivet på websiden er 24 breve med de ældste islandske frimærker. Arkivet opbevarer de største klenodier indenfor islandsk frimærkehistorie. De første islandske frimærker, skildingsfrimærkerne, trådte i kraft 1. januar 1873. Webudstillingen er den bedste chance for folk til at se de nævnte frimærker på en nem måde.

Reykjavíks stadsarkiv fortæller om kommunikation og trafikspørgsmål i hovedstaden. Da byen begyndte at vokse i sidste del af det 18. århundrede blev der udformet regler for trafik med vogne og heste i byens gader. I en politivedtægt fra 1890 siges, at trafikarten ikke må være mere end det, der svarer til „langsomt trav“. Regionalarkivet i Akureyri fortæller bl.a. om, hvordan man kørte, gik, red, svømmede og cyklede i regionen. Ellers er det karakteriserende for regionalarkivernes udstillinger, at de er prydet mange sjove billeder.

Til sidst kan det nævnes, at gæster kan deltage i en gættekonkurrence på websiden vedrørende emnet på siden og vinde præmier. ♦

Arkivernes Dag

i Danmark

Leon Jespersen

■ Elever fra Maglegårdsskolen i Gentofte laver en animationsfilm om renæssancekvinden Sofie Brahe og hendes kærlighed til Erik Lange. Foto: Henrik Holst

Hvert andet år gøres der særlig meget ud af Arkivernes Dag i Danmark. Det var tilfældet sidste år, hvor det fælles tema var „Identitet“. I 2006 er aktiviteterne mere begrænsede. Mange lokalhistoriske arkiver havde et åbent-hus-arrangement med information om slægts-historie. Andre steder havde man valgt nogle særlige indfaldsvinkler for at vække publikums interesse for det materiale, arkiverne ligger inde med, og vise hvilke muligheder det rummer. Her skal blot foretages to nedslag i dagens arrangementer – nemlig i et jysk og i et sjællandsk arkiv.

Ved Aalborg Stadsarkiv holdt man Arkivernes Dag under temaet „Husker du? 1950-1960-1970-1980-erne er også historie“. I arrangementet indgik dels fotos, dels fire planlagte foredrag, der relaterede sig til erindringsaspektet. Det ene, planlagte foredrag med forfatteren Inge Eriksen måtte aflyses, men skulle have illustreret, hvorledes forfatteren brugte erindringer fra Aalborg i sine bøger.

De tre øvrige foredrag omhandlede temaer i Aalborgs historie set gennem erindringer, om erindringer fra 34 års arbejde på kraftværket Nordkraft, og det tredje om

tricks og tips til at komme i gang med at finde erindringerne frem og få dem på papir. Dette sidste foredrag røber, at publikum ikke blot skulle gøres bekendt med erindringer, men også skulle tilskyndes til selv at skrive erindringer og aflevere dem til arkivet.

Med visning af lokale og samtidshistoriske fotos blev der appelleret til identifikationsaspektet – at det handlede om DIG og den nære fortid. Der blev vist billeder fra de sidste 45 år fra Aalborgs butikker, gågader, natteliv, sport, jul, demonstrationer med mere. De besøgende fik dermed mulighed for at genfinde sig selv, deres familie eller venner på billederne, ligesom det gav anledning til at dvæle ved tidstypiske træk ved eksempelvis byudvikling og påklædning – var kjolerne virkelig så korte? Samtidig blev der appelleret til tilbagemeldinger fra de besøgende, hvis de kunne knytte en særlig historie til billedernes motiver. Arrangementet var velbesøgt. Ca. 125 besøgende fandt vej til arkivets aktiviteter.

I Lokalhistorisk Arkiv for Gentofte Kommune bød borgmester Hans Toft velkommen til en Arkivernes Dag, der omfattede en udstilling om Jægersborg Allés udvikling gennem 300 år – fra kongelig jagtvej til rekreativt byområde. Der blev desuden vist en film fra 1981 om Sigrid Olsens hjemmebageri på Jægersborg Allé, ligesom dagen

Möte med Kina och möten i Kina

Anna Svenson

bød på en premiere på en animationsfilm om renässancekvinden Sofie Brahe og hendes kærlighed til Erik Lange. Filmen var skabt af en skoleklasse på Maglegårdsskolen, og var resultatet af et samarbejde mellem Projekt Anima i Animationshuset og Lokalhistorisk Arkiv i anledning af, at 2006 fejres som renæssanceår. De fremmødte fik også mulighed for at høre om arkivets arbejde og til at få en rundvisning i magasinerne, hvor Gentofte Kommunes kulturarv opbevares. Og besøget kunne afsluttes ved det historiske kaffebord. Når der blev drukket 35 liter kaffe, afspejler det et velbesøgt arrangement. Ca. 250 var mødt frem. De fremmødte repræsenterede både de traditionelt lokalhistorisk interesserede, men også en del børnefamilier besøgte arkivet.

Arrangementerne både i Aalborg og Gentofte viser, at man ved at anlægge nogle spændende og vedkommende indfaldsvinkler på arkivernes materiale kan få store – og nye? – grupper i tale. Til næste år er der valgt et fælles nordisk tema for Arkivernes Dag – „Mennesket i arkivet“ – og det er ikke arkivaren.

Artiklen er sammenskrevet på grundlag af oplysninger fra arkivar Bente Jensen, Aalborg Stadsarkiv og arkivleder Mette Henriksen, Lokalhistorisk Arkiv for Gentofte Kommune. ♦

Vid ICA:s internationella kongress i Wien 2004 deltog en stor kinesisk delegation. En av de framträdande var stadsarkivarien i Shanghai som uppträdde i Archives Salon (Salon des Archives), tidskriften *Commas* eget dagliga evenemang. Han lyckades på ett engagerande och elegant sätt binda samman sin egen stad med Wien genom att berätta om de arkivbe-

stånd som skapats av och om de judar som under Förintelsen flydde från Österrike och Tyskland just till Shanghai – en av de mycket få platser på jorden dit judiska flyktingar var välkomna utan några hinder eller krav på dokument.

Under kongressen i Wien inbjöds *Commas* redaktion att hålla möte i Stadsarkivet i Shanghai. Sars och fågelinfluensa kom emel-

■ Bilden är tagen under Commamötet och föreställer Nathalie Florent, Jörg Ludwig, och Du Mei.
Foto: Yuan Na En

■ Denna bild föreställer tolken, Anna Svensson, Nancy Bartlett, chefen och bitr. chefen för stadsarkivet i Shanghai samt Perrine Canavaggio. Foto: Yuan Na En

lan, pga restriktioner för resande, men i september i år kunde mötet slutligen hållas. Samtidigt inbjöds några i redaktionen att tala vid ett seminarium om sina erfarenheter av "archival publishing". Under tecknad fick förmånen att delta i båda evenemangen.

Commas redaktionsmöte

Redaktionsmötet blev fruktbart trots – eller kanske just därför – att endast sex medlemmar kunde delta: Perrine Canavaggio och Nathalie Florent från ICA:s kontor i Paris, Du Mei, Riksarkivet i Beijing, Jörg Ludwig, Sachsens statsarkiv, Kirill Chernenkov, Riksarkivet i Moskva, och jag själv, från Malmö stadsarkiv. Ibland kan det vara befriande att samtala på engelska utan någon som har språket som modersmål är närvarande; dessutom är det som bekant ofta lättare att mötas i en liten grupp än en stor, och vi

hann igenom alla punkter på dagordningen. Perrine Canavaggio, vice generalsekreterare i ICA, höll samman mötet, som varade i två dagar. De viktigaste punkterna gällde det olyckliga beslut om att av ekonomiska skäl upphöra med att ge ut Comma på papper för att övergå till CD-ROM, som fattats av ICA:s verkställande utskott (se juli-numret av Flash, ICA:s nyhetsblad), samt innehållet för de närmaste åren. Efter ett beklagligt uppehåll i produktionen, delvis beroende på redaktörens långvariga sjukdom, utges närmast en rad föredrag från just Wienkongressen. Frågan om översättarnas problem med terminologi berördes också; de flesta översättningar och redigeringen av artiklarna samt abstracts på de sju ICA-språken (engelska, franska, tyska, spanska, ryska, kinesiska och arabiska) utförs av frivilliga, de flesta medlemmar av re-

daktionen. Problemen är ofta knepiga, och vi talade länge om hur man finner rätt uttryck för något som inte existerar som begrepp på det egna språket. Jörg Ludwig berättade om sina våndor över begreppet "good governance" – visst existerar det som fenomen men alls inte i språket. Och NGO (non-governmental organization) – Sverige har inte funnit något eget uttryck utan använder oftast det engelska, men så är det inte i Tyskland och Kina där man måste skriva ut hela termen i översättning.

Shanghais historia

Den utländska delegationen besökte så en *utställning om Shanghais historia* som bredde ut sig i rum efter rum i Stadsarkivets enorma administrationsbyggnad. Utställningen var oerhört professionellt gjord, med dokument, föremål, fanor, affischer, filmer, ljudband och texter

på kinesiska och engelska. Den gav ett tvärsnitt av stadens utveckling från en liten by via kolonisering, ockupationer och utländska influenser till de senaste decenniernas uppväxt av skyskrapor ("2000 med över 60 våningar"...), utländska företag, öar av klassiska tempel och stilla trädgårdar och de vackra byggnaderna längs "the Bund", "a boastful reminder of the city's cosmopolitan and decadent heyday" enligt min guide. Ett cirka hundra-årigt dokument som rörde telefontrafiken och gav anvisningar om hur man betar sig när man telefonerar var f.ö. undertecknat "Gustav Oberg".

Seminarium

Seminariet visade sig vara ett stort arrangemang med över femtio arkivarier närvarande, inte bara från Shanghai utan också från Beijing och andra delar av Kina. Mrs. Wu Hong berättade först om sina erfarenheter som chefredaktör för China Archives, den äldsta tidskriften i sitt slag i Kina. Situationen förblev oförändrad ända till 1980-talet, då en rad tidskrifter började utkomma, publicerade både av arkivinstitutionerna och av universiteten och riktade till olika målgrupper – arkivarier, akademiska forskare och den bredare allmänheten. Hon talade om officiell och inofficiell

■ Mrs. Wu Hong berättade om sina erfarenheter som chefredaktör för China Archives. Foto: Yuan Na En

publicering; den officiella kräver att vissa uppställda krav tillgodoses, medan den inofficiella alls inte är något slags samizdat utan snarare innebär mindre omfång och mer begränsad läsekrets. Mrs. Wu menade att utmaningarna för all arkivpublikation innebär att det måste skapas större förståelse mellan arkivarier och allmänhet, att flera tidskrifter måste riktas till allmänheten, att upplagorna ofta är för begränsade och att man måste få in mer material som är intressant för många. Känns det igen?

De inbjudna talarna var Nancy Bartlett, fd chefredaktör för *Comma* och medlem av redaktionen för den läsvärda *The American Archivist*, utgiven av den amerikanska arkivorganisationen SAA, Society of American Archivists (www.archivists.org), Perrine Canavaggio och undertecknad. Nancy redogjor

de för den policy som vägleder den amerikanska tidskriften – öppenhet: vem som helst kan skicka in artiklar, och bedömningen är helt öppen, höga krav på originalitet, standard och läsvärdhet, men också utvecklingen inför framtiden, strategiska mål, liksom utmaningar och begränsningar. Hon avslutade med att inbjuda till samarbete och reflexioner med arkivarietkåren i Kina, och hoppades att de allt tätare kontakterna skulle ge ömsesidigt utbyte.

Perrine Canavaggio berättade i om ICA, dess olika organ, arbetsätt och senaste utveckling, och hon gav en översikt över organisationens olika publikationer. En del kan laddas ner från hemsidan www.ica.org – dessvärre är den svårnavigerad, men en del tappert sökande kan ge goda resultat.

Undertecknad gav en snabbskiss av nordiskt arkivsamarbete,

de nordiska arkivdagarna med efterföljande rapporter och, förstås, Nordisk Arkivnyt. Dessutom berättade jag om tidskriften Siden Saxo (www.sa.dk/lak/saxo), Danmarks svar på Populär Historia men utgiven av det danska Riksarkivet, de årsböcker som svenska Riksarkivet och landsarkiven utger, samt om Över Öresund, som började som en tvåspråkig bok men utvecklades till en levande hemsida (www.landsarkivetkpbh.dk/oresund/).

Intresset var stort, många ställde frågor och dröjde sig kvar för att få veta mera. Några deltagare visade förbluffande stora kunskaper om utvecklingen på arkivområdet både i USA och Europa; en var t.o.m. själv medlem av SAA.

Besöket varade totalt en vecka, och vi enades om att vi aldrig hade blivit så väl och generöst omhändertagna någon annanstans. Minutiös planering och organisering gjorde att allt fungerade perfekt, utflykterna var väl insprängda i det välmatade programmet, och maten var otroligt välsmakande. Och överallt följdes vi av engelsk- och fransktalande kollegor som tolkade och outtröttligt gjorde allt för att tillgodose våra önskemål, utan en min av förvåning svarade på våra konstiga frågor och såg till att vi inte försvann i den enorma folkmängden.

■ Artikelförfattaren pratade om "archival publishing". Foto: Yuan Na En

Och handlingarna rörande judarna? Jo, de finns insprängda i arkivbestånd som rör "The French concession", dvs den franska ockupationen av delar av staden. En del har digitaliserats, och ett projekt med franskkunniga arkivarier håller på att identifiera det judiska materialet och ställa samman separata sökmedel. Den judiska befolkningen i staden uppgick under slutet av 30-talet till ca 20.000 personer, och intresset för detta projekt är stort, inte minst i USA. Många internerades 1943 av japanerna; få finns idag kvar i Shanghai. Lars Hallberg, i.e arkivarie vid det svenska Riksarkivet och ansvarig för ordnings- och förteckningsarbeten i den judiska församlingens i Stockholm arkiv, har berättat att dessa innehåller uppgifter om judar som kom till Sverige från Shanghai. Ett förlag i Hong Kong har givit ut en märklig liten bok, en

faksimilupplaga av en "Emigranten Adressbuch fuer Shanghai". Den utkom 1939, finns antagligen inte kvar i original, men den nya upplagan är gjord efter en kopia av originalet som påträffades i Australien. Vid varje namn anges utflyttningsorten i Europa och adressen i Shanghai, och vi finner uppgifter som: Bielschowsky, Herbert, Breslau, Kfm /köpman/, North Szeshuen 847, Kohn Hermine, Wien Lehrerin, 697/ Av. Joffre, Schwarcz Josef, Wien, Schneider /skräddare/, 818/43 Tongshan.

Jag kom att tänka på Kiplings välkända ballad, så ofta ofullständigt citerad: "But there is neither East nor West, Border, nor Breed nor Birth, When two strong men stand face to face, tho' they come from the ends of the earth". ♦

Skribenten är stadsarkivarie i Malmö.

International genealogisk og heraldisk kongres i Skotland

Nils G. Bartholdy

■ De deltagende herolde og officielle heraldikere ved receptionen. Ikke siden middelalderen har så mange herolde været samlet på én gang. Foto: Antti Matikkala.

Den 27. internationale kongres for genealogi og heraldik blev holdt den 21.–26. august 2006 i den gamle universitetsby St. Andrews i Skotland. Hovedtemaet var „Myth and Propaganda in Heraldry and Genealogy“, og adskillige deltagere fra Norden bidrog med foredrag. Det danske Rigsarkivs heraldiske sagsbehandler, seniorforsker Nils G. Bartholdy talte om „The Swan of Stormaria – a Myth in the Danish Royal Arms?“, mens Henrik Klackenborg, Sveriges Rigsarkiv, havde valgt at fortælle om sine erfaringer som svensk statsheraldiker. Andre nordiske foredrag handlede om myter og propaganda i pa-

velig heraldik i 1500- og 1600-tallet, johanniterkorset og Dannebrog, myter i svenske adelsvåbener og i norsk heraldik, den skotske Tidselorden, heraldik i statslig propaganda og imaginære våbener. I det samlede program havde heraldikken en klar overvægt, hvad der var naturligt, fordi Skotland ligesom England har en ubrudt tradition fra middelalderen for systematiseret heraldik i kraft af de særlige heraldiske embedsmænd knyttet til The Court of the Lord Lyon, der udøver deres regulerende virksomhed fra New Register House i det skotske nationalarkiv i Edinburgh. Her fik et udvalg af deltagerne og

ikke mindst de nordiske lejlighed til at tage protokollerne fra 1672 og til i dag i øjesyn.

Kongressen havde Prinsesse Anne som protektor og indledtes med et pompøst åbningsceremoniel med deltagelse af universitetets dignitarer, byens øvrighed, repræsentanter for det skotske parlament, herolde knyttet til skotske klaner, herolde og officielle heraldikere fra 11 forskellige nationer i og uden for Commonwealth, katolske og protestantiske gejstlige, indehavere af arvelige embeder som bannerbærere m. fl. Uniformer, heroldskapper og andre traditionsrige embedsdragter prægede åbningen, der delvis foregik på latin. Til sidst gik de officielle deltagere til sækkepibemusik i procession gennem St. Andrews til en udenørs reception. Lord Lyon var derefter vært ved en middag, „Heralds' Feast“, for de officielle heraldikere. Kongressen sluttede med en gallabanket.

En række heraldiske kunstnere var blevet indbudt til at vise deres værker, heriblandt kgl. våbenmaler Ronny Andersen, Danmark, og Magnus Bäckmark, Sverige. Sidstnævnte vil udgive en våbenrulle over deltagerne. ♦

Forfatteren er seniorforsker og heraldisk sagsbehandler ved Rigsarkivet, København

IPC

Fifth International Conference

26–29 July 2006

Elisabet Netinder
och Gerd Crona

Book & Paper Group First International Conference

■ Foto: Gerd Crona.

I ett sommarvarmt Edinburgh samlades nästan 450 personer för att delta i denna IPC-konferens (Institute of Paper Conservation). Numera är IPC en del av paraplyorganisationen Icon – Institute of Conservation. Temat för årets konferens skulle svepa kring och knyta åt påsen med 30 år av papperskonservering i IPC's regi. En interna-

tionell plattform för professionen skulle även försöka formges med avseende på dagens "konserveringstänk". Det optimala förhållningssättet till bevarandet idag sammanfattade Anna Southall, Chair of Icon, i sitt öppningsanförande med orden: *"The importance to learn from history, shared understanding and shared responsibility"*.

Aktuell forskning och yrkestekniska framsteg skulle förstås även ges plats åt under de fyra konferensdagarna. Endast ett axplock av föredrag har redovisats här men så snart de utlovade postprintsen kommer kan de som är intresserade göra en djupdykning.

Studiebesök på kulturinstitutioner

Första konferensdagen fanns möjlighet att göra studiebesök på olika kulturinstitutioner. Vi valde National Library of Scotland på förmiddagen och National Archives of Scotland på eftermiddagen. National Archives låg utanför staden i ett synnerligen tråkigt industrighetto. Det visade sig däremot bli det mest intressanta av studiebesöken. I moderna, fräscha lokaler visade konserveringsteamet sin verksamhet och bjöd på många användbara tips gällande förvaringslösningar och material.

Konferensen

Konferensen tilldrog sig på Edinburgh International Conference Centre. *Helen Shenton*, Head of Collection Care på the British Library, inledde som första föredrags-hållare med utvecklingsarbetet på BL. Sedan lång tid tillbaka jobbar man där efter strategin "life cycle collection management", dvs. registrering av olika stadier i ett föremåls/en samlings liv (förvärv, konservering, förvaring, utställningar mm.). Ett nytt konserveringscentrum på BL förväntas öppna 2007 med betoning på publik tillgänglighet bl.a. iform av "bakom scenen visningar" och utställningar om konservering. I samarbete med universitet ska konserveringsutbildning och forskning integreras och satsas stort på till detta nya centrum. Bland de nya bevarandeprojekt som planeras på BL innefattas ett storskaligt byggnadspro-

■ "Linda Ramsey, chef för bevarandeenheten på the National Archives of Scotland."

Foto: Gerd Crona

gram med automatiserad högden-sitets- och lågsyreförvaring (250 hyllkilometer).

Nancy Bell, Head of Conservation Research at the National Archives i London, talade liksom *H. Shenton* om bevarandefrågor i dess nya skepnad. Frångaendet av de enskilda objektens betydelse till en mer holistisk reflektion, ett synsätt där man söker förutbestäm-

ma livet för objekten i en samling. På den nyligen etablerade forsknings- och konserveringsenheten på TNA sätts numera detta ständigt i fokus. Två projekt är igång där med att predestinera långtidsbevarande hos pergament och moderna arkivmaterial (olika plaster). Ett annat pågående projekt är ett omfattande program av materialtester. Resultaten ska presenteras i en databas vilken ska bli klar under 2007.

Moderna bevarandestrategier var också ämnet för *Helmut Bansas* föredrag (f.d. chef för Bevarandeenheten på Bavarian State Library). 2004 startade ett omfattande nationellt bevarandeprojekt i Tyskland, sponsrat av "Volkswagen Foundation". Bansa tog upp problematiken med långtidsbeständigheten hos mikrofilm av cellulosa-acetat. Han betonade också vikten av bevarandeinsatser på originalhand-

■ Elisabeth i Edinburgh.

Foto: Gerd Crona.

lingarna gentemot vissa förespråkare av det "virtuella världsbiblioteket" – de som menar att digitalisering kan komma att ersätta den traditionella konserveringen.

Under de senaste decennierna har den generella trenden på kulturinstitutionerna varit att alltmer lägga de huvudsakliga resurserna på preventiva insatser snarare än aktiv konservering. Vilka har konsekvenserna blivit och hur har det fungerat i praktiken? Dessa frågor reflekterade Karen Pavelka och Erin Hammek över i sin studie *"The received shift from conservation to preservation – does it exists?"* Under sökningen som bedrivits vid Texas universitet pekar på att konservatorer alltmer förlorar sitt praktiska kunnande då de administrativa uppgifterna får allt större utrymme.

Dagböcker

Flera av föredragen var trots dessa rön ändå mer praktiskt konserveringsorienterade. Gunilla Törnqvall, numera anställd som konservator vid universitetsbiblioteket i Lund, berättade både ur ett historiskt och nutida perspektiv om arbetet med de unika dagböckerna från André-expeditionens Nordpolsfärd. Förutom vissa smärre konserveringsåtgärder i samband med upptäckten 1930 hade böckerna troligtvis varit så gott som orörda. 2004 påbörjades ett större analys- och bevarandearbete med syftet att dokumentera, digitalisera och förbättra förvaringen. Dagböckerna förvaras sedan 1973 på Vetenskapsakademien i Stockholm.

Vi lär oss av våra misstag var

■ Gerd och en säckpipespelare.
Foto: Elisabet Netinder.

budskapet i föredraget *"A million brown spots after conservation: untangling the cause-effect chain"* som framfördes av Marieke Kraan privatkonservator från Holland. Hon berättade om ett mardrömsscenario där mängder av små bruna fläckar uppstått på ett modernt konstverk efter blekning med väteperoxid. Fläckarna visade sig, efter analytiska testmetoder, bero på en synergieffekt där järn- och svavelpartiklar i papperet reagerat med väteperoxiden. Med dagens konserveringsmetoder hade detta inte kunnat förutses men förhoppningsvis kan informationen från detta föredrag öka medvetenheten om potentiella risker med väteperoxidblekning. Marieke Kraan uppmuntrade alla deltagare att berätta om eventuella fadäser, något som vi annars helst vill glömma eller klämmer ur oss efter ett par öl på puben, som hon skämtsamt uttryckte det.

Några av föredragen behandlade, det ur konserveringssynpunkt

ofta svårbemästrade materialet, transparent papper. Det föredrag som hos oss väckte störst intresse presenterades av Tanja Gasser, frilanskonservator från Wien. Hon och två kollegor har utarbetat en ny lagningsmetod där en polyvinylalkoholfilm (Mowiol® 4-88 och Aerosil® HK 125) används tillsammans med glasfibrer för att konsolidera revor. Metoden ger en nästan osynlig lagning utan risk för spänningar och bucklor och har dessutom visat gott resultat vid artificiell åldring.

Järngallusbläck och dess problem har uppmärksamats stort i forskningssammanhang under många år. Fortfarande känns ibland avståndet mellan forskning och praktiskt nyttjande av nya rön ganska långt. För att hjälpa konservatorer att hitta rätt i denna djungel av nya metoder och tester har Library of Congress tagit fram ett flödesschema med såväl gamla som nya metoder.

Invigningsmingel

Som avrundning går vi tillbaka till konferensens eleganta invigningsfest som hölls på National Gallery of Scotland. Där minglade vi omkring, hundratals av annars så korrekta konservatorer, med vinglas och små kladdiga sandwiches mitt ibland enastående oljemålningar. Vi var nog några som tyckte att situationen var "a bit scary but somehow liberating". Resten av konferensen gick däremot städat till... ♦

Skribenterna arbetar vid konserveringsfunktionen på Krigsarkivet i Stockholm.

The State Archives of Assyria

I likhet med flera andra europeiska länder har Finland traditioner inom orientalistiken och studiet av österländska språk; de kan, om man så vill, härledas ända till den professur i grekiska och hebreiska som inrättades vid Åbo Akademi 1640. Professuren i orientalisk litteratur (fr. 1812) vid Helsingfors universitet öppnade vägen för en senare utveckling och diversifiering av språkforskningen i modern form som i och med utnämningen av docenten i assyriologi och semitisk filologi *Harri Holma* 1913 tillfördes ytterligare ett nytt område. Traditionerna fördes vidare av e.o. professorn i assyriologi och semitisk filologi *Armas Salonen*, vars båda systersöner, e.o. professorn i indologi *Asko Parpola* och e.o. professorn i assyriologi *Simo Parpola*, idag leder utgivningen av textkorpuser inom sitt område. NA:s lokalredaktör har stannat för assyriologin, och publikationsprojektet *State Archives of Assyria* (SAA). (För det andra projektet *Corpus of Indus Seals and Inscriptions*, se t.ex. www.helsinki.fi/hum/aakkl.)

Bakom SAA står *The Neo-Assyrian Text Corpus Project*, ett internationellt publikationsprojekt som startade redan 1986. Syftet med projektet är att samla alla neoassyriska texter (både publicerade och opublicerade) i den elektroniska

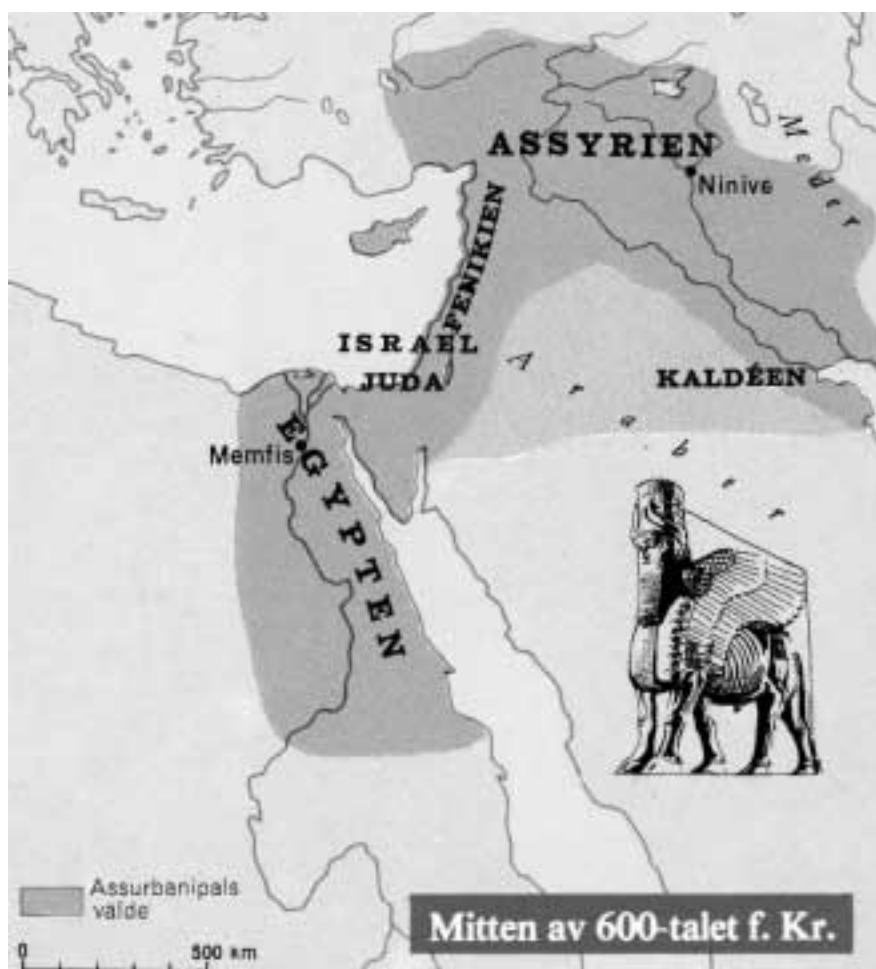
databasen *Corpus of Neo-Assyrian* (CNA), upprätthålla den som ett verktyg för forskning, ägna sig åt publikationsverksamhet, skapa en

toponym databas för att nyttjas vid skapandet av en digital karta över Mellanöstern under forntiden, samt slutligen att främja studiet av Assyrien, såväl dess historia som kultur.

Projektstaben är baserad i Helsingfors och leds av professor *Simo Parpola* som även är chefredaktör för publikationsverksamheten. (De två övriga redaktörerna kommer från Storbritannien och Förenta Staterna.) De länder som länge varit framstående inom forskningen kring Tvåflodslandet: Tyskland, Storbritannien och Frankri-

Textkategori	Texter	Översatta	Edition	Utgivningsår
Administrativa texter	485	453 (40)	SAA 7, 11	1995
Juridiska dokument	804	812 (685)	SAA 6, 14	2002
Litterära texter	52	52 (20)	SAA 3	1989
Rapporter om omen	550	567 (500)	SAA 8	1992
Orakelfrågor	350	354 (166)	SAA 4	1990
		(140)		
Profetior	14	11 (4)	SAA 9	1997
Ritualer	63	—	[SAA 19]	—
Kunglig brevväxling	3100	2214 (1470)	SAA 1, 5, 10, 13, 15	
		(370)	16, 17, 18 [20, 21]	2003
Kungliga gåvor & dekret	40	98 (15)	SAA 12	1995
Fördrag och avtal	15	14 (5)	SAA 2	1988
Summa	5473	4592 (3415)	18	

Av tabellen framgår det att man under projektets lopp funnit ytterligare urkunder.

■ Omfattningen av det rike som Assyriens mäktigaste härskare Assurbanipal (686–627 f. Kr.) styrde över framgår av denna karta. Atlas till historien s. 3.

609 f. Kr., även om nya rön visat att gränsdragningen för den assyriska kulturens del är allt annat än klar. Den sista assyriska metropolen Harrans fall 609 f.Kr. innebär inte något definitivt slut för den. Materialet för SAA kommer främst från konungarna Assurbanipals och Sennakheribs (705–681 f. Kr.) palats samt arsenalen i Nineveh, dvs. vad som finns kvar av dem.

Berättelsen om hur de assyriska kilskrifterna till slut kunde tydas är spännande och påminner – föga överraskande – om motsvarande kring hieroglyfernas hemlighet. Även för de assyriska/babyloniska kilskrifternas del handlar det om parallella textframställningar (jfr *Rosette-stenen*), i detta fall om en ytterst svårtillgänglig bergsvägg, som endast kunde nås med hjälp av hängande rep.

Utöver de 18 hittills utkomna volymerna av SAA (ytterligare tre + index kommer att utges) har man också publicerat monografier som bygger på SAA, kritiska editioner av litterära texter, namnstudier och verk av typen *Vem var vem i det forna Assyrien*. Projektet utger även *State Archives of Assyria Bulletin* (SAAB).

För närmare uppgifter om projektet State Archives of Assyria se www.helsinki.fi/science/saa. ♦

ke, samt numera även Förenta Staterna och Italien, är väl företrädde inom redaktionen (22 medlemmar), redaktionskommittén (6 medlemmar) och den rådgivande kommittén (6 medlemmar). Svensken Olof Pedersen från Uppsala universitet redigerar texterna från Assur, och är den enda nordbon vid sidan av de finländska medlemmarna. – Projektet har främst finansierats av Finlands Akademi och Helsingfors universitet.

Tack vare SAA-projektet har tillgången till kritiskt ederade texter från det assyriska väldet (ca 900–609 f.Kr.) kraftigt förbättrats. De tidigare utgåvorna har inte alltid fyllt måttet och åtminstone en del var behäftade med fel. Utöver det faktum att antalet utgivna texter ökat har SAA-projektet också lett till en textkorpus på hela 18 voly-

mer, utarbetad på enahanda grunder. De hittills kända neoassyriska texterna fördelar sig på följande sätt (se faktaruta: siffran inom parantes anger läget före projektet):

Utgångspunkt för arbetet är de lertavlor med kilskrift som påträffats vid utgrävningar i det assyriska väldets nya huvudstad *Nineveh* som erövrades 612 f. Kr. av revolterande babylonier och meder, och därefter brändes. Lertavlorna kommer till stor del från det bibliotek som konung Assurbanipal (668–627 f. Kr.) lät samla under det assyriska väldets kulminationstid. Originalurkunderna är i varierande skick; enstaka prydliga och rätt hela lertavlor har påträffats men i regel får arkeologen och filologen lägga pussel och resignera inför luckorna. Det neoassyriska textprojektet omfattar i princip perioden ca 900–

Siden Saxo

Siden Saxo udgives af Statens Arkiver. Tidsskriftets målsætning er at servere gode historier baseret på nyeste danske forskning og et solidt kildegrundlag til den historieinteresserede læser uanset alder og køn. Historierne drejer sig om de sidste ca. 1000 års danske historie og tager udgangspunkt i kildemateriale fra arkiver, biblioteker og museer. Forfatterne er primært danske historikere fra studerende til ældre, velestimerede forskere.

Siden Saxo, magasin for dansk historie, udgives af Statens Arkiver og udkommer fire gange årligt. Siden januar 2003 har redaktionen bestået af arkivar ved Rigsarkivet, Lars Bangert Struwe, og specialkonsulent samme sted, Ole Magnus Mølbak Andersen. Redaktionen blev overtaget fra Charlotte S.H. Jensen (i dag ansat på Nationalmuseet), som i mange år på for-billedlig vis havde bestredet dette hverv. Samtidig overgik distribution, layout og trykning til Syddansk Universitetsforlag. I skrivende stund har Siden Saxo ca. 3.500 abonnenter. Dette tal har været relativt stabilt i snart mange år.

Siden Saxo er p.t. i gang med sin 23. årgang og udkom første gang i 1984. Dengang var initiativtagerne de daværende arkivarer ved Rigsarkivet Poul Olsen (i dag chefkonsulent i Rigsarkivet) og Bent Blüdnikow (i dag journalist på Berlingske Tidende). Senere blev Steen Ousager, der i dag er arkivchef for Landsarkiverne for Fyn og Sønderjylland samt Dansk Data Arkiv, redaktør og en flittig bidragyder. Meget passende udgøres redaktionspanelet i dag af netop Poul Olsen og Steen Ousager.

Målsætningen med Siden Saxo

var fra starten – og er stadig – at formidle gode historier fra historieforskningen til en bred skare af historieinteresserede danskere. Bladets indhold er formidling for en bred kreds af dansk historie og forskningen heri fra såvel professionelle som amatørhistorikeres side samt af andre aktiviteter i historiefaget. Hvert nummer byder på fire–fem fyldige artikler, to sider bognyt, en spørgekasse samt petitstof fra museer og historiske events.

Det er ingen forudsætning, at alle artikler skal inddrage brug af arkivalier fra Statens Arkiver eller andre arkiver, men det er alligevel oftest tilfældet. Det er heller ingen betingelse, at forfatterne skal have eksplicit tilknytning til Statens Arkiver, men redaktionen tilstræber dog at bringe mindst én artikel pr. nummer, som er forfattet af ansatte i Statens Arkiver. Inden for det sidste år er der således trykt artikler af Sten Lundø, Annette Østergaard Schultz, Signe Trolle Grønemann, Christian Larsen, Erik Gøbel og såmænd også rigsarkivar Johan Peter Noack. Samtidig bidrager ansatte i Statens Arkiver flittigt med svar til Siden Saxos spørge-

**Lars Bangert Struwe og
Ole Magnus Mølbak Andersen**

kasse, hvor læserne kan få svar på alle mulige (og umulige) spørgsmål med relation til Danmarks historie.

Siden Saxos fokus er formidling af gode historier fra danmarkshistorien på en indbydende og fagligt forsvarlig måde. Hvad angår magasinets fysiske fremtoning, er billedsiden uhyre vigtig, og såvel forfattere som redaktion arbejder hårdt for at fremfinde billedmateriale af høj kvalitet. Forfattere, der ønsker at skrive til Siden Saxo, anmodes om at være meget opmærksomme på dette. Heldigvis har Siden Saxo tilknyttet en særdeles dygtig grafiker i Anne Charlotte Mouret fra Syddansk Universitetsforlag. Hun har været nøglepersonen i at få udviklet det indbydende grafiske indtryk, som Siden Saxo i dag giver.

Redaktionen har siden sin tiltrædelse tilstræbt, at der i hvert nummer bringes en artikel med relation til egentlig front- og grundforskning. Disse artikler kræver lidt mere af læserne, men de skærper samtidig magasinets faglige profil. I 2006 har disse artikler været forfattet af ph.d.-stipendiat ved Aalborg Universitet Louise Nyholm Kallestrup, professor ved University of California, Irvine Patricia Seed, professor ved Aarhus Universitet Jens Evald og ph.d.-stipendiat ved København Universitet Svend Skaftø Overgaard.

Abonnement til Siden Saxo kan tegnes via magasinets hjemmeside www.sidensaxo.dk. Det koster 200 kr. om året, hvilket dækker fire numre af 48–52 sider. ♦

Der Archivar juli 2006

I 2004 indgik Google aftale med en række store amerikanske biblioteker om digitalisering af deres enorme bogsamlinger, og det var noget, som gjorde indtryk ikke blot i Tyskland, men også i de fleste andre ikke-engelsktalende lande i Europa. Siden 1999 var der i EU-regi blevet arbejdet på at bringe Europa på nettet, og denne indsats blev i kølvandet på Googleaftalen kraftigt intensiveret i og med, at der i 2005 udrulledes et stort program, som satser på omfattende digitalisering af bøger, billeder, arkivalier og andet godt fra den europæiske kulturarv. Også på nationalt plan satte Googles udspil gang i tingene, og for Tysklands vedkommende lagde man i oktober 2005 ud med Kulturelle Überlieferung-programmet. Målet er herigennem at få digitaliseret de vigtigste dele af den tyske kulturarv, således som den foreligger i bøger, billeder, genstande, håndskrifter og dokumenter. Projektet indbefatter naturligvis også en lang række arkivalier, men for arkivernes vedkommende satses der dog i første omgang mest på at få digitaliseret de mange registraturer og arkivoversigter, således at det bliver nemt at finde arkivalier via Internettet. Dette er jo langt fra tilfældet i dag, hvor mange tyske arkivers websites kun rummer få arkivalieinformationer, og slet ikke i en sådan detaljeringsgrad, at man kan bestille arkivalier online. En række store portaler med gode søgemuligheder vil i de kommende år blive opbygget som indgange til disse nye sites, således at brugerne nemt kan finde frem til det, de søger.

Skal arkiverne virkelig slå igennem i den virtuelle verden, går ve-

Karl Peder Pedersen

jen givetvis gennem topprofessionelle fællesprojekter, men at ressourcestærke arkiver også enkeltvis og ved egen kraft kan nå ganske langt ad digitaliseringens vej, er Staatsarchiv Basel-Stadt et rigtig godt eksempel på (www.staatsarchiv.bs.ch). I dette nummer af *Der Archivar* beretter to af arkivets ansatte, Esther Bauer og Lambert Kansy, om dette arbejde, som bl.a. har omfattet digitalisering af 10.000 sider registraturer samt af en omfattende billed- og fotosamling. Alt dette ligger nu på Internettet, hvor det er søgbart, således at man ikke blot nemt kan finde arkivalier, men også direkte bestille dem til efterfølgende brug på det statslige stadsarkivs læsesal.

Baselerarkivets fine arkivdatabase illustrerer i øvrigt ganske godt en af de centrale udfordringer, man står overfor, når man vil lægge registraturer ud på Internettet. I mange arkivarers bevidsthed udgør arkivalier og arkivskabere en uløselig enhed, udsprunget af generationers flittige brug af et af arkivverdenens få dogmer: proveniensprincippet. Traditionelt har man derfor også næsten altid taget udgangspunkt i arkivskabere, når man skulle lave registraturer, og det går jo nemt, når man har med små aktører at gøre. Men hvad nu, hvis det drejer sig om store administrative enheder, f.eks. et ministerium med afdelinger, kontorer, udvalg mv.? Sådanne arkivskaberstrukturer, som man også kan finde en del af i Baselerarkivets database, bliver nemt ganske uoverskuelige, og de kan dermed komme til at blokere

for den hurtige og lette tilgang til arkivalierne, som der tilstræbes. Noget andet er, at de fleste arkivbrugere er fuldstændig ligeglade med arkivskaberforhold og administrationshistorie – de ønsker blot at finde spændende og fyldige arkivalier, der kan give dem gode svar på deres spørgsmål!

At de mange digitaliserings- og tilgængeliggørelsesprojekter sætter fokus på det nye mediums tekniske muligheder og begrænsninger, kan ikke undre. Det ville jo være ærgerligt, hvis resultaterne af den store digitaliseringsindsats om få år ikke længere var anvendelige pga. den teknologiske udvikling. Disse spørgsmål debatteres løbende på regionale arkivdage, hvorfra også flere indlæg har fundet vej til dette nummer af *Der Archivar*.

Selvom arkivverdenens fokus i disse år forskyder sig væk fra de kære arkivalier og ud på nettet, kan alle sikkert med Landeshauptarchiv Koblenz glæde sig over, at man der har fået St. Goar-skræddernes gamle laugsprotokol fra 1649 tilbage. En amerikansk soldat havde i sommeren 1945 taget protokollen med sig tilbage til staterne som sit private krigsbytte. Efter hans død fandt en søn den gamle protokol i faderens gemmer, og han besluttede at give den tilbage til det sted, hvorfra den i sin tid var kommet. ♦

Skribenten er arkivar og seniorforsker ved Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm.

Årsbok för Riksarkivet och Landsarkiven 2006

*“Liv i eftervärldens spegel- om arkiv
och samlingar efter människor.”*
Redaktör Kerstin Abukhanfusa.
Bromma 2006. 272 sidor.
ISSN 1103-8233.
ISBN 91-88366-72-3.

Årets upplaga av årsboken heter *Liv i eftervärldens spegel*. “Personarkiven är en omistlig källa till kunskap om vårt förflutna”, skriver riksarkivarien i förordet. Innehållet är brokigt. Det kan handla om liv i det offentliga tjänsten som militär eller inom kyrkan. Men även om så kallade vanliga människors ovanliga liv.

Varför behöver vi personarkiv?

Inledningsvis, diskuterar den legendariske Nils Nilsson själva ordet arkiv. Han redogör bl. a för betydelskillnader i ett internationellt perspektiv. I äldre tid avsåg man i första hand officiella handlingar med benämningen arkiv. Medan när det gällde privatpersoner blev beteckningen samlingar eller kort och gott papper. Tomas Lidman konstaterar i sitt förord att Riksarkivet jämförelsevis sent intresserade sig för personarkiven. Fram till mitten av 1800-talet, hamnade personarkiven vid Kungliga Biblioteket eller vid de vetenskapliga biblioteken i Uppsala och Lund.

Vad kan vi då lära oss av personarkiven?

Genom dagboksanteckningar kommer vi personerna närmare, förstår bakgrundsmotiv, omständigheter och personliga egenskaper.

I breven får vi kunskap om tan-

kar i tiden, dagsaktuella händelser och diskussionsämnen, formuleringskonst hos brevskrivaren mm. Den personliga handstilen gör brevskrivaren mer levande för oss och man kan utläsa karaktär och även tidsbestämma odaterade brev.

Ett flyktigöde

Arkivarien Helena Sjölin's uppsats behandlar ett tragiskt flyktigöde som ingår i “Cronquists samling”, ett släktarkiv som finns i Malmö stadsarkiv. Här får man följa Corfitz Cronquist som 1857 vid 24 års ålder lämnade Sverige för att bege sig till Australien.

Seglatsen går över ekvatorn, Kap Udden samt Indiska oceanen, en resa som beräknades ta mellan 65 till 75 dagar. Genom korrespondens med modern och brodern Georg dokumenteras emigrantens mödosamma liv. I likhet med många andra vid den här tiden, beger sig Corfitz till ett guldgrävarläger. Men

det är ändå till städerna han dras. Han imponeras av husen han beskriver också det kulturella utbudet.

1966 befinner sig Corfitz på Nya Zeeland, där han uppträffas över fransmännens grymhet mot infödingarna “Kanakerna” och förutspår deras utplånande.

När han rest runt i mer än femton år och arbetat med mångahanda sysslor, återvänder han till trakterna kring Sydney. 1876 har han en anställning som redaktör på Goulburn Herolds. I ett brev till svägerskan Aquilina Cronquist, nämner han att hans stora dröm alltid varit att bli författare, men konstaterar samtidigt att det nog förblir en dröm. Modern, menar att han med sin intellektuella begåvning och färdigheter, borde ha kunnat leva gott och haft en familj.

Emellertid upplever Cronquist fler motgångar blir sjuk och förlorar sitt sparkapital. Någon resa hem till Sverige, kommer aldrig till stånd och han dör utblottad i Melbourne 1895. Detta är ett exempel på vad man kan finna i en samling. Ett människoöde växer fram genom korrespondensen, men även en skildring av själva resan och av ett främmande land och förhållandena där.

Personarkivens begränsningar

Allmänna iakttagelser ger vid handen att personarkiv ofta bildas kring människors yrkesfunktion, men även personliga intressen kan styra och ibland leda till stöld av arkivmaterial som senare införlivas i andra arkivbildningar. Yrkesroll och privatliv kan flyta ihop. Person-

uppgiftslagen (PUL) gör att poster för brevskrivare/brevmottagare som ännu lever saknas. Tidigare arkivrådet Evabritta Wallberg menar att det inte alltid är personer med de viktigaste uppdragen eller de som gjort de bästa insatserna som bevarar sitt material och därtill lämnar materialet till ett offentligt arkiv. *Vår historia är byggd på källor som råkat bli bevarade.*

Arkivariens ansvar och offentlighetsprincipen

Hon anser att arkivarien har ett stort ansvar att *spåra, tillvarata, tillgängliggöra och även inspirera enskilda personer att dokumentera och spara handlingar.*

Wallberg pekar vidare på olösta traumatiska händelser i svensk nutidshistoria, t ex den försvunna DC 3:an, U-båtsfrågan och IB-affären och undrar om inte en arkivarie kunde ha varit en tillgång vid dessa samtidshistoriska forskningsprojekt.

Hon tar även upp offentlighetsprincipen i samband med personarkiven. Journalister som arbetar med offentlighetsprincipen som förutsättning, svårigen kan acceptera att denna princip inte gäller personarkiven. Inte ens regeringen kan i de flesta fall, upphäva restriktioner, när det handlar om överenskommelser mellan den som överlämnar personarkivet och mottagande institution. Givare eller den som deponerar, måste kunna förlika sig på att överenskommelsen vid överlämnandet efterlevs.

En lag med konsekvenser ...

Men riksdagen stiftade en lag, SFS 1999:988 som gav den tillsatta Sakerhetstjänstkommissionen möjlighet att tvinga myndigheter att bryta överenskommelser mellan givare och arkiv, om detta kunde gagna kommissionens arbete. I rege-

ringens proposition påpekas dock, att lagen bör tillämpas med omsorg och är att betrakta som en enstaka företeelse. Wallberg understryker ändå det faktum att lagen ens tillkom som häpnadsväckande, då man inte förstått vad konsekvenserna av lagen kan ge upphov till.

Den aktuella arkiveringssituationen och urvalet

Wallberg diskuterar även kring det aktuella läget för arkiverandet. Hon drar slutsatsen att det skrivs allt mindre nu än tidigare, trots portabla datorer och mobiltelefoner. Vem sparar e-post och sms-meddelanden?, undrar hon och fortsätter: Det är möjligt att nya typer av information kan fylla bristen på dokumentation. Samtidigt innehåller bevarade handbrev i statliga och kommunala arkiv knappast några för forskningen intressanta uppgifter. Känsliga uppgifter dokumenteras inte. Däremot kan dagens inspelade intervjuer delvis kompensera bortfallet i gårdagens dagboks-skrivande, tillägger Wallberg.

Professor Jan Lindroth skriver om personarkiven och den akademiska forskningen. Han menar att i den stora tillväxten av arkivmaterial, måste man fokusera på det viktigaste. Lindroth formulerar frågan: Hör personarkiven dit? Svaret ligger till största delen i användningen, tror han.

Han undrar vidare, *hur man mäter personarkivens funktion och intresse?*

En försvårande omständighet kan vara att personarkiv kan finnas undangömda i andra arkiv eller samlingar

Det mest efterfrågade forskningsmaterial

Nyligen pensionerade arkivarien Rolf Linde skriver om brevsamlingarna i Riksarkivet och konstaterar

att de utgör det mest intressanta och informativa delarna i ett personarkiv tillsammans med dagböckerna. Han framhåller breven som det mest efterfrågade materialet som beställs vid Riksarkivets forskarexpedition och det gäller även forskarförfrågningar samt kopiebeställningarna. År 1997 inledde Riksarkivets avdelning SVAR en digital registrering av brev utifrån befintliga brevskrivarregister till Riksarkivets enskilda arkiv och samlingar och skapade därmed Brevdatabasen. Riksarkivets största brevsamling är förmodligen forskningsresanden Sven Hedins, den har 6707 poster i databasen.

Köp och sälj

Arkivrådet Lars-Olof Welanders för in ett nytt växande problem, nämligen att arkivmaterial blivit försäljningsobjekt. Tidigare var uppfattningen att arkivhandlingar skulle finnas för forskningens skull en självklarhet. Numer har försäljningar blivit allt vanligare och därmed uppkommer begränsningar i tillgänglighet av ekonomiska skäl.

Årets upplaga av Riksarkivets årsbok tar upp brännande problem för arkiven, arkiverandet och arkivarien. Det gäller att se till att viktiga handlingar hamnar i arkiven och att gallring bedrivs kontinuerligt, att få rätt personer att lämna bidrag, bevaka lagstiftningen på området och slå vakt kring kulturarvet så att det inte utarmas. Att använda de digitala möjligheterna med omtanke och även se till att arkivarier får vara med i fler samhällsprojekt och därmed marknadsföra sitt kunnande och därmed utnyttja arkivens alla möjligheter. ♦

Skribenten är arkivarie vid Regeringskansliet.

Björn Lindh 1939–2006

Björn Lindh, Riksarkivet, har gått bort. Han var född 1939 och tillhör den generation framträdande arkivarier som skolades i Lund och sedan spred sig över landet. Det var en tid när de traditionella arkivrutinerna ställdes på ända. För Björn Lindh öppnade sig två specialistvägar, dels de moderna arkivens grundläggande infrastruktur med standardisering och nomenklaturfrågor, dels det vida internationella fältet.

Från Lund kom han i slutet av 1970-talet som förste arkivarie till Landsarkivet i Uppsala och därifrån till Riksarkivet, där han tjänstgjorde på den nyinrättade utrednings- och utbildningssektionen. 1989 utnämndes han till byråchef och några år senare till chef för verksskansliet med inriktning på standardisering och utbildning. Han kastade

■ Björn Lindh 1939–2006.
Foto: Hans Rydberg.

sig in i det nya ABM-samarbetet och kunde dra god nytta av sina förbindelser med särskilt biblioteks- men också museisektorn.

Internationaliseringen blev Björn Lindhs främsta profil. Licen-

Erik Norberg

tiatavhandlingen rörde Barbareskstaterna och den ledde till en tidig vistelse i Nordafrika. Några år som arkivarie vid FN-organet Unido i Wien gjorde honom hemmastadd i miljön. Sedan kom en lång följd av uppdrag med ICA, Unesco och Sida. Björn hade fördel av språkkunskaper och sociala talanger, inte minst sitt utåtriktade och jovialiska uppträdande. Han blev en uppskattad medarbetare i ICA:s sekretariat i Paris och välkänd deltagare i program runt hela världen. Under senare år även efter pensioneringen har han medverkat i en SIDA-stödd kurs för arkivarier från utvecklingsländer. Björn Lindh var en person som nästan alla kände. ♦

Kerstin Abukhanfusa i pension

Det finns – tack och lov – arkivarier, som aldrig på riktigt har varit arkivarier. Kerstin Abukhanfusa tillhör dem. Hon läste historia i Stockholm, och när vi andra i projektet om det andra världskriget skrev om krig och politik, tog hon itu med människorna i Beredskapsfamiljernas försörjning (1975) och därefter i åtskilliga arbeten om socialpolitikens olika aspekter.

1986 kom Kerstin till Riksarkivets första byrå, men efter fem år blev det informationsfrågor och en publiceringsverksamhet, som med henne som drivande kraft bidrog till att ge arkivverksamheten ett ansikte utåt. Samtidigt övertog hon redaktörskapet för Nordisk Arkivnyt, som hon kraftigt förnyade.

Med vänföreningen Pro Memoria – det var hon som kläckte namnet – kom Riksarkivets och landsarkivens årsbok. Kerstin skapade yrket arkivredaktör åt sig själv, och hon utnyttjade egna skrivtalanger och ett säkert öga för det visuella. Hon fick disparata uppsatser att bilda ett genomtänkt sammanhang, och hon tog utan fruktan strid med egensinniga författare, allt från framstående historiker till arkivchefer i länder som är mer auktoritära än de nordiska. En framgång blev utställningen Helgerånet och samarbetet med Medeltidsmuseet, som över ytterligare utställningsprojekt ledde in henne i arbete på skriftens historia. Vi ser fram emot det stora verket om Skriften! ♦

Erik Norberg

■ Kerstin Abukhanfusa har gått i pension.
Foto: Lisa Derégaard.

Eiríkur G. Guðmundsson

Arbejdstegning fra anlæggelse af telegrafen i 1906

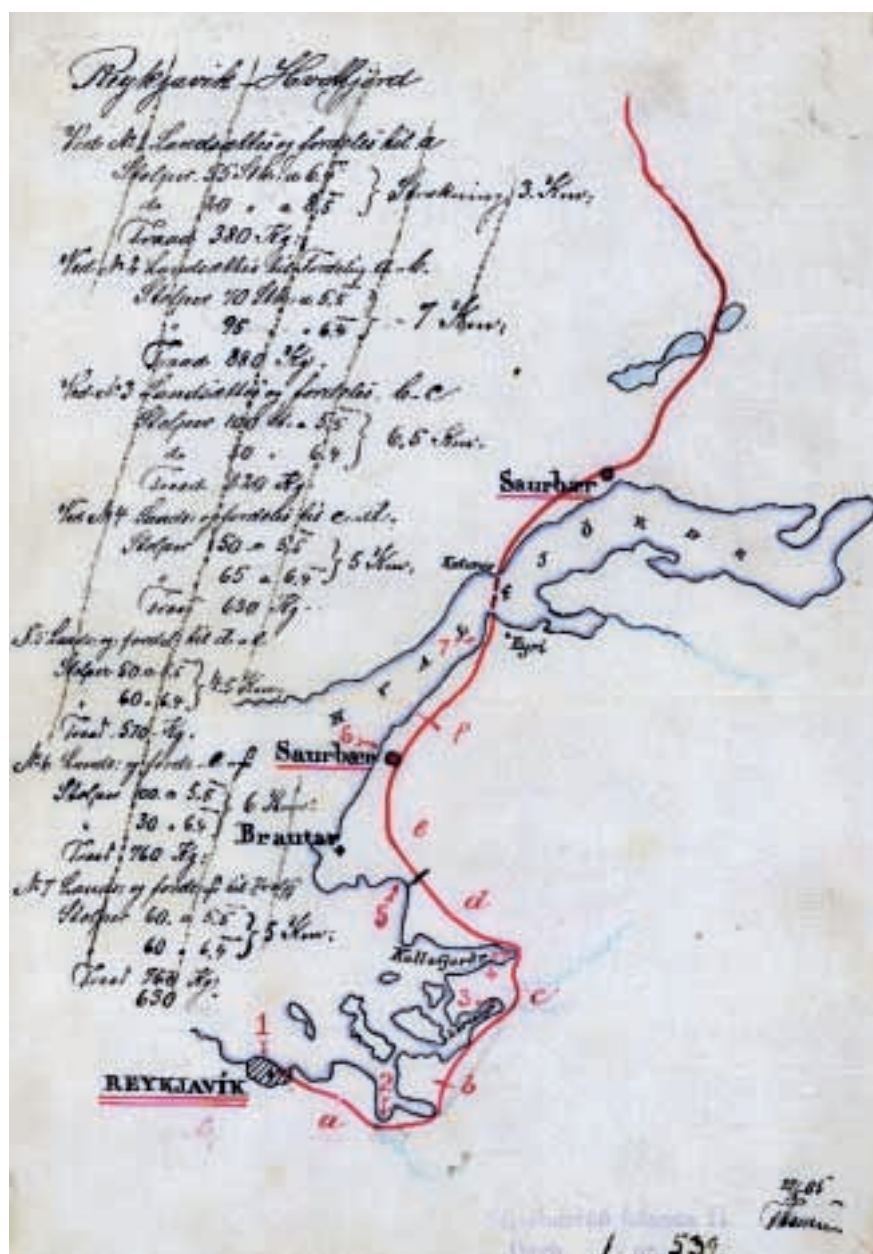
Island fik hjemmestyre i 1904 med en minister placeret i Reykjavík. Dermed indledtes mange anlægsarbejder og en fremskridtsperiode. Forbedret kommunikation var en af de vigtigste ting, den nye indenlandske regering skulle tage fat på. Der iblandt var anlæggelse af telefon.

I 1905 havde Altinget vedtaget en aftale, som Islandsminister Hannes Hafstein havde indgået med Store nordiske telegrafelskab året før om anlæggelse af en undersøisk

■ Dette kort, dateret 27. maj 1905, er en slags arbejdstegning og viser, hvor telefonlinjen lå mellem Reykjavík og Saurbær i Hvalfjörður. Den var lagt undersøisk fra Eyri over i Katanes. På kortet er angivet og afmærket, hvor materiale til linjen, pæle m.v., skulle placeres. I fortegnelsen til venstre nævnes Reykjavík først. Der skal lægges på land og til et punkt mærket a skal der fra Reykjavík (nr. 1) flyttes og med bestemte mellemrum distribueres 55 pæle, som er 6,4 m lange og 20 pæle, som er 8,5 m lange. Der skal følge 380 kg tråd med. Dette var en strækning på 3 km. Der var godt nok streget over denne fortegnelse og udarbejdet en særlig materialeliste, som man lod følge med de eksemplarer af kortet, som arbejdsholdene fik udleveret.

Arkiv: ÞÍ. Stjórnarráð Íslands (IN, Islands ministerium) II. Db I, nr. 539.

Foto: Eiríkur G. Guðmundsson.

kabelforbindelse til landet. Det kabel blev trukket på land i Seyðisfjörður på Østlandet. Tilbage var så det store projekt med at lægge en landlinje mellem Seyðisfjörður og landets sydvestlige landsdel, til Reykjavík. Islands telefonselskab blev åbnet i Reykjavík den 29. september 1906 og dets 100 års jubilæum fejres derfor nu. I Nationalarkivet opbevares dokumenter fra denne begivenhed.

Man henvendte sig til den norske telefonledning om assistance ved anlæggelse af telefonen. Olav Forberg, telefoningeniør (senere telefon- og telegrafdirektør i Island) kom til Island i 1905 for at vurdere forholdene. Sommeren 1906 blev der så lagt en 614 km lang telefonlinje mellem Seyðisfjörður og Reykjavík over Nordlandet. Mere end 200 nordmænd arbejdede på projektet foruden også en masse islændinge der især tog sig af transport af materiale.

Transport af telefonpæle og andet materiale til telefonlinjen var en vanskelig opgave, da skibe, heste og mænd var transportmidlerne. Materialet (telefonpæle, wire m.m.) kom med dampskibe fra Norge og Danmark. Det blev losset på hensigtsmæssige steder fra Seyðisfjörður og over Nordlandet til Reykjavík. Transporten på land blev så udliciteret, og disse tilbud er bevarede.

Telefonlinjens rute blev deltageret valgt og kortlagt i sommeren 1905.

De arbejdsfolk, der rejste telefonpælene og lagde telefonlinjen havde brug for sådanne kort. Desuden havde de, der transportererede materialet til stedet, behov for samme slags kort. I arkivet i det nyoprettede ministeriums 2. kontor findes dokumenter om anlæggelsen af telefonen. Der er bl.a. mange kort, som tilsammen viser ruten, telefonen blev lagt efter i starten. I dag findes denne linje ikke længere. ♦

Register over årgang 51

Danmark

Fra informationer til arkivalier – Statens Arkiver har udgivet en ny arkivhåndbog.....	17
Daisy på nettet – Daisy.sa.dk.....	20
„Gemt er ikke glemt“ Projekt om struktureret emnesøgning.....	22
Debat om bevarings- og kassationspolitik.....	25
Gamle idéer – ny viden.....	81
Registrering af arkivalier via internettet.....	87
Masseafsyring af papirarkivalier.....	88
Portal til samfundsvidenskabelige undersøgelser.....	92
MetaDater – et projekt til styring og dokumentation af komparative, samfundsvidenskabelige undersøgelser.....	92
Konserverings-filmning.....	119
Historier fra Kongehusets Arkiv.....	121
Regnskaber som kilder i historieforskningen.....	123
Særbevilling til forskningen i Statens Arkiver i Danmark.....	125
Vellykket forskerseminar om biografiens kilder og konstruktion.....	185
Styrket læsesalsvirksomhed.....	186
Ny aktivitetsplan for det myndighedsvendte arbejde.....	188
Aftale med Det Kongelige Biblioteks Bevaringsafdeling om konservering.....	190
ODA – ny organisation for danske stads- og lokalarkiver.....	191
Farvel til Magnetbåndene.....	192

Finland

Ombytta roller!.....	3
Internationell evaluering av det finländska arkivverket.....	7
Arkivfackföreningen AAY fyllde 85 år.....	9
Varning för digital divide.....	61
J.V. Snellman – statsman och människa.....	65
Finländska arkivdagar i Helsingfors.....	134
Utställning om judarna i Helsingfors.....	136
Regeringsbeslut om minskad personal och ökad produktivitet.....	138
Förändringar i arkivverkets organisation.....	178
Biblioteken vid Arkivverket ansluts till ett nationellt databassystem.....	180

Island

Reykjavík Stadsarkiv formidler kulturarv.....	76
Sammenlægges Nationalarkivet og National- og Universitetsbiblioteket i Island?.....	79
Hemmelige dokumenter og den kolde-krigs-aflytninger.....	144
Universitetsundervisning i Islands Nationalarkiv.....	184

Norge

Forskningsseminar i nye lokaler i Riksarkivet	26
Nasjonalt pop- og rockarkiv etableres i Norge	27
Standardisering av arkivbeskrivelser	28
Utredning om arkivdepot for sykehusarkiver	55
Arkiv, rettferd og demokrati.....	58
Landslaget for lokal- og privatarkiver (LLP)	
fyller 20 år.....	59
Norge får ny riksarkivar	59
Arkivformidling i praksis	60
Norsk arkivseminar 10.–12. mai 2006	127
Arkivene ut til folket!.....	129
Kulturminne Frigg – enda et abm-prosjekt	
innenfor petroleumssektoren	131
John Herstad går i pensjon.....	133
Arkivsenter åpnet i Kristiansand.....	171
Norges første arkivpedagog på plass.....	172
Hva vil vi med forskningsretten?	173

Sverige

Kulturarvspedagogikken og behovet for	
overblik, forskning og utvikling.....	10
Besök från Egypten	12
Arkivdagarna 2006	13
Kungsholmen i frontlinjen.....	67
ACCESS för ökat tillgängliggörande	
i Riksarkivet och landsarkiven.....	71
Samarbete med amerikanska	
mormonrörelsen om skanning	73
Krigsarkivet bygger om!.....	75
Forskarrekrytering till arkiven	142
Riksarkivet satsar på information	143
Mångkulturåret – öppna föreläsningar vid	
det svenska riksarkivet.....	182

Norden

Nordiskt arkivförmedlingsnät tar form	33
Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik bildat....	35
Seminar om tilgængelighed af	
elektroniske arkivalier	93
Nordisk samarbeid om Arkivenes dag.....	96
Studierejse for nordiske arkivarer til Canada	
og USA juni 2007	126
Universitetsarkivarie på konferens	
i Reykjavik 14–16 september 2006	146
Nordiskt-namibiskt seminarium kring	
digitala projekt och databaser.....	147

Er samarbeid på tvers av ABM og	
bruk av teknologi veien til kulturarven?	149
Nordiska Arkivdagar i Uppsala Några inblick	151
NCK förstärkes.....	195
Varierende tema og oppslutning i Norge	196
Arkivens dag 2006 i Finland.....	197
Stuvad grävling på Arkivens dag i Sverige!	199
Arkivernes Dag i Island – „På vej“	200
Arkivernes Dag i Danmark	201

Uden for Norden

DLM Forum i Budapest den 5–7 oktober 2005.....	36
Idrottsarkiv diskuterades internationellt	40
ICOM:s kommitté för konservering:	
“Our Cultural Past – Your Future”	42
Archivist – profession of the future in Europe.....	157
Möte med Kina och möten i Kina	203
International genealogisk og heraldisk	
kongres i Skotland	206
IPC Fifth International Conference	207

Rigsarkivarens spalte

Norden og verden.....	15
Arkiven och arbetsmarknaden	74
Lönar det sig att köpa arkiv eller dokument?	139
I teknologiens vold!	176

Dokumentet

Dokumentet: Förteckning uppå erlagd	
betalning till skjutskyldige	51
I engelsk fangenskap i 1810	113
Faust på Fyn – En djævforskrivelse i 1634.....	166
Arbejdstegning fra anlæggelse af telegraphen i 1906 217	

Personalia

Personalia	112, 160, 216
------------------	---------------

Publikationer

Publikationer	47–50, 101–111, 161–165, 212–214
---------------------	----------------------------------

Debat

Debat	31
-------------	----

Institutionen/ Portrettet

Institutionen: Digitalarkivet – etter 8 år.....	45
Det danske Udvandrerarkiv i 75 år.....	97
Porträtt av Sven Torsten Husén	158
The state archives of Assyria.....	210

Læs om Arkivernes Dag 2006 på side 196–202.
Byarkivet i Bergen havde åbent og fik fuldt hus.
Foto: Elisabet Akselvoll.

Indhold

Arkivsenter åbnet i Kristiansand	171
<i>Kjell J. Bråstad</i>	
Norges første arkivpedagog på plass	172
<i>Maria Press</i>	
Hva vil vi med forskningsretten?	173
<i>Torkel Rønold Bråthen</i>	
I teknologiens vold!.....	176
<i>Ivar Fonnes</i>	
Förändringar i arkivverkets organisation.....	178
<i>Pertti Hakala</i>	
Biblioteken vid Arkivverket ansluts till ett nationellt databassystem	180
<i>Elisa Orrman</i>	
Mångkulturåret – öppna föreläsningar vid det svenska riksarkivet.....	182
<i>Anna Fornäs</i>	
Universitetsundervisning i Islands Nationalarkiv	184
<i>Kisbjana Kristinsdóttir</i>	
Vellykket forskerseminar om biografens kilder og konstruktion	185
<i>Leon Jespersen</i>	
Styrket læsesalsvirksomhed	186
<i>Steen Ousager</i>	
Ny aktivitetsplan for det myndighedsvendte arbejde	188
<i>Kirsten Villadsen Kristmar</i>	
Aftale med Det Kongelige Biblioteks Bevaringsafdeling om konservering.....	190
<i>Asger Svane-Knudsen</i>	
ODA – ny organisation for danske stads- og lokalarkiver	191
<i>Leon Jespersen</i>	
Farvel til Magnetbåndene.....	192
<i>Dan Tørning</i>	
NCK förstärkes.....	195
<i>Eva-Marie Sahlin</i>	

Varierende tema og oppslutning i Norge.....	196
<i>Tine Berg Floater</i>	
Arkivens dag 2006 i Finland	197
<i>Christina Forssell</i>	
Stuvad grävling på Arkivens dag i Sverige!	199
<i>Birgitta Stapf</i>	
Arkivernes Dag i Island – „På vej“	200
<i>Eiríkur G. Guðmundsson</i>	
Arkivernes Dag i Danmark	201
<i>Leon Jespersen</i>	
Möte med Kina och möten i Kina.....	203
<i>Anna Svenson</i>	
International genealogisk og heraldisk kongres i Skotland	206
<i>Nils G. Bartholdy</i>	
IPC Fifth International Conference	207
<i>Elisabet Netinder och Gerd Crona</i>	
The State Archives of Assyria.....	210
<i>Pertti Hakala</i>	
Siden Saxo	212
<i>Lars Bangert Struwe og Ole Magnus Mølbak Andersen</i>	
Der Archivar juli 2006.....	213
<i>Karl Peder Pedersen</i>	
Årsbok för Riksarkivet och Landsarkiven	214
<i>Kate Gebele</i>	
Björn Lindh 1939–2006.....	216
<i>Erik Norberg</i>	
Kerstin Abukhanfusa i pension	216
<i>Erik Norberg</i>	
Arbejdstegegning fra anlæggelse af telegrafen i 1906	217
<i>Eiríkur G. Guðmundsson</i>	
Register over årgang 51.....	218